

KTTO EKONOMİ BÜLTENİ

2021 IV. Çeyrek
Ekim-Kasım-Aralık

Özet

Aşılamanın hız kazanmasıyla başlayan küresel ekonomik toparlanma, arz-talep dengesizlikleri, tüketim kalıplarındaki değişim ve nakliye maliyetleri ile petrol fiyatlarındaki artışlar nedeniyle dengesiz bir hal almıştır. 2022 yılı hemen başında başlayan Rusya-Ukrayna savaşı ise ekonomik beklentilerin olumsuz seyretmesine neden olmaktadır. Yaşanan dalgalanmalara karşı rotayı doğru belirlemek son derece önemlidir. Bu bağlamda, orta vadeli, dayanıklılık sağlayıcı ve toparlanmayı hızlandırıcı politikaların belirlenmesi önümüzdeki sürece ışık tutacak imkan sağlayacaktır.

KTTO EKONOMİ BÜLTENİ

SAYI: 6

DÖNEM: 2021 4. ÇEYREK

Kıbrıs Türk Ticaret Odası
Turkish Cypriot Chamber of Commerce

KIBRIS TÜRK TİCARET ODASI

Adres: 90, Bedrettin Demirel Caddesi, Lefkoşa - KKTC

Tel.: 0392 228 37 60 Faks: 0392 228 30 89

E-Posta: ktto@ktto.net

İÇİNDEKİLER

GRAFİKLER	2
TABLolar	2
1. YÖNETİCİ ÖZETİ	3
2. KÜRESEL EKONOMİK GÖRÜNÜM.....	5
3. KKTC, TÜRKİYE VE GKRY EKONOMİLERİNİN GÖRÜNÜMÜ	7
3.1. Büyüme.....	7
3.2. İstihdam.....	9
3.3. Dış Ticaret Dengesi	11
3.4. Enflasyon.....	13
3.5. Bütçe	15
3.6. Bankacılık	20
3.7. Turizm.....	22
4. REEL SEKTÖR DESTEKLERİ.....	23
5. PİYASALARDAKİ GELİŞMELER	25
5.1. Döviz	25
5.2. Petrol Fiyatları.....	25
5.3. Faizler	25
6. YAPISAL REFORM GÜNDEMLERİ.....	27
7. KTTO POLİTİKA ÖNERİLERİ	29

GRAFİKLER

Grafik 1: Küresel Ekonomik Görünüm Tahminleri	5
Grafik 2: İşsizlik Oranı (%)	6
Grafik 3: Karşılaştırmalı Büyüme Oranları (%).....	8
Grafik 4: Karşılaştırmalı Kişi Başına Düşen GSYİH (ABD Doları)	9
Grafik 5: Karşılaştırmalı İşsizlik Oranları (%).....	10
Grafik 6: Karşılaştırmalı Genç İşsizlik Oranları (%).....	10
Grafik 7: Karşılaştırmalı İstihdam Oranları (%).....	11
Grafik 8: Karşılaştırmalı İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%).....	11
Grafik 9: KKTC İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)	12
Grafik 10: Türkiye İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)	13
Grafik 11: GKRY İthalat ve İhracat Seyri (Mil. Avro)	13
Grafik 12: Karşılaştırmalı Enflasyon Oranları (%).....	14
Grafik 13: KKTC'nin Enflasyon Gelişim Seyri (%)	15
Grafik 14: Karşılaştırmalı Bütçe Açığının GSYH'ya Oranı (%)	16
Grafik 15: KKTC Mahalli Gelirlerin Yerel Giderleri Karşılama Oranı (%).....	16
Grafik 16: KKTC'de Yerel Açık - GSYİH Oranı (%).....	19
Grafik 17: Kredi/Mevduat Oranı (%).....	21
Grafik 18: KKTC Gelen Yolcu, Konaklama ve Geceleme (2019, 2020 ve 2021).....	22
Grafik 19: 2011-2021 Ortalama Döviz Kurları	25

TABLOLAR

Tablo 1: KKTC'nin 2021 Dış Ticaret Dengesi	12
Tablo 2: İhraç Edilen Başlıca Ürünler	12
Tablo 3: İthal Edilen Başlıca Ürünler	12
Tablo 4: Türkiye'nin 2020-2021 Dış Ticaret Dengesi	13
Tablo 5: GKRY'nin 2020-2021 Dış Ticaret İstatistikleri	13
Tablo 6: Ana Mal Grupları Değişim (%).....	14
Tablo 7: 2020-2021 I. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla	16
Tablo 8: 2020-2021 2. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla	17
Tablo 9: 2020-2021 3. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla	17
Tablo 10: 2020-2021 4. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla.....	17
Tablo 11: KKTC'de Aralık 2021 Sonunda Bazı Gelir Kalemlerindeki Performans Kayıpları (%).....	18
Tablo 12: GKRY 2020 ve 2021 Yılı Bütçe Gelir ve Giderleri	20
Tablo 13: Bankacılık Aktif/Pasif Bilançosu (Mil. TL).....	20
Tablo 14: Aktif/Pasif Bilançosu (Değişim, %).....	20
Tablo 15: Toplam Krediler (Milyon TL).....	21
Tablo 16: Toplam Krediler (Değişim %)	21
Tablo 17: Toplam Mevduatlar (Milyon TL).....	21
Tablo 18: Toplam Mevduatlar (Değişim %)	21
Tablo 19: KKTC Merkez Bankası Yıllık Mevduat Faiz Oranları (%).....	26
Tablo 20: KKTC Merkez Bankası Yasal Karşılıklara Uygulanan Faiz Oranları (%)	26

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Son iki yıldır, daha önce yaşanılmayan ve geleceğe yönelik öngörü yapılmakta zorlanılan bir süreç yaşanmaktadır. 2021 yılında küresel çapta devam eden salgın ve başta kuraklık olmak üzere iklim değişikliği, global açıdan belirsizlikleri artırmıştır.

Aşılamanın hız kazanmasıyla başlayan küresel ekonomik toparlanma, arz-talep dengesizlikleri, tüketim kalıplarındaki değişim ve nakliye maliyetleri ile petrol fiyatlarındaki artışlar nedeniyle dengesiz bir hal almıştır. 2022 yılı hemen başında başlayan Rusya-Ukrayna savaşı ise ekonomik beklentilerin olumsuz seyretmesine neden olmaktadır.

Ekonomik dalgalanmalara karşın, uluslararası kuruluşlar küresel büyüme tahminlerinde olumlu beklentiler ortaya koymaktadır. OECD, IMF ve Dünya Bankası 2021 yılı sonunda küresel büyümenin sırasıyla %5,6, %5,9 ve %5,5 olacağını tahmin etmiştir. 2022 yılı öngörülerini ise sırasıyla %4,5, %4,4 ve %4,1'dir.

Tedarik zincirindeki kırılmalar ve küresel olarak artan enflasyon ortamı ülke ekonomilerini olumsuz etkilemektedir. Yaşanacak dalgalanmalara karşı rotayı doğru belirlemek bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da önemlidir. Dalgalanmalara karşı doğru bir rota belirlemek için yapısal tedbirler ile destek paketlerinin etkin ve verimli bir şekilde planlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

KKTC'de yürütülen aşılama çalışmalarının etkisiyle salgının ilk evrelerine göre toparlanma sürecine girilmiştir. Ancak, enerjiden emtiaya, hammadde lojistik maliyetlere kadar fiyatların arttığı bu dönemde, KKTC ekonomisi de olumsuz bir tablo çizmektedir.

Bu bağlamda, orta vadeli, dayanıklılık sağlayıcı ve toparlanmayı hızlandırıcı politikaların belirlenmesi önümüzdeki sürece ışık tutacak imkan sağlayacaktır.

Kovid-19 salgınından derin bir şekilde etkilenen KKTC ekonomisi, İstatistik Kurumu verilerine göre, 2020 yılında %16,2 oranında daralmıştır. 2021 yılı büyüme rakamları henüz yayımlanmamıştır.

2021 yılında aşılamanın artması ve ekonominin görece hareketlenmesi, işsizlik rakamlarının yeniden tek haneli rakamlara düşmesini sağlamıştır. **2021 Hanehalkı İşgücü Anketine göre, KKTC'deki işsizlik oranı %7,8 olarak hesaplanmıştır.** KKTC'de istihdam oranı 2019 yılında %48,1 iken; 2020 yılında pandeminin etkisiyle %45,9'a ve 2021 yılında ise %40,4'e gerilemiştir. **Son bir yılda işsizlik oranı azalırken, istihdam oranının da azalmış olması, işgücüne katılma oranının önemli ölçüde azalmış olmasından kaynaklanmaktadır.** KKTC'de 2020 yılında işgücüne katılım oranı %51,1 iken, 2021 yılında %43,8'e gerilemiştir. **KKTC'deki genç işsizlik oranı ise %21,4'tür.**

2020 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı %8,2 ile 2010 yılından sonra en yüksek oranına ulaşmıştır. 2021 yılında ise ihracatın ithalatı karşılama oranında önemli bir ivme olduğu görülmektedir. **2021 yılı ilk çeyreğinde %17,4'e yükselen bu oran, yaz aylarında tedbirlerin gevşemesi, talepteki artış ve dolayısıyla ithalatın artmasıyla, 2021 yılı üçüncü çeyrek sonunda %8,5'e gerilemiştir.** Ticaret Dairesi, 2021 yılı Ekim, Kasım ve Aralık aylarına ait ithalat ve ihracat verilerini henüz yayımlamamıştır.

2020 yılı sonunda %15,03 oranında gerçekleşen enflasyon, 2021 yılında yükselen emtia ve navlun fiyatları ile Türk Lirası'nın yüksek değer kaybı sonrasında önemli ölçüde

yükselmiştir. **2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda yıllık enflasyon %46,09'a ulaşmıştır.** Bu rakam, 2002 yılı Mart ayından sonra ulaşılan en yüksek yıllık enflasyon rakamı olmuştur. 2002 yılı Mart ayında yıllık enflasyon %65,8 olarak gerçekleşmişti.

KKTC bütçesi, pandemi ve küresel ekonomik krizin de etkisiyle ciddi bir yük altına girmiştir. KKTC'de mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı 2018 yılında %101 seviyesine çıkarken, 2019 yılında %96, 2020 yılında ise %87 seviyesine kadar gerilemiştir. **2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda bu oran %85,3 olarak hesaplanmaktadır.** Bu rakamlar, mali disipline ilişkin tedbirlerin öneminin her geçen gün arttığını göstermektedir.

Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü 2020 yılında da artmaya devam etmiştir. 2020 yılı sonunda bankaların aktif büyüklüğü 50 milyar 601 milyon TL'ye yükselmiştir. 2021 yılında da artmaya devam eden bankaların aktif büyüklüğü, dördüncü çeyrek sonunda %57,4 artışla 79 milyar 643 milyon TL'ye ulaşmıştır. Toplam brüt krediler son çeyrekte %30,7 ve son bir yılda ise %46,1 oranında artarak, 42 milyar 6 milyon TL olmuştur. Mevduatlar ise son çeyrekte %35,6 ve son bir yılda %58,4 artarak, 66 milyar 179 milyon TL olmuştur. Türkiye ve diğer gelişmiş ülkelere göre düşük olan kredi mevduat oranı ise 2021 yılı dördüncü çeyrekte %61,1 ile 2010 yılından sonra en düşük düzeye gerilemiştir. Bu durum pandeminin ve ardından yaşanan ekonomik sorunların

KKTC ekonomisini yavaşlattığını göstermektedir.

Pandemi ile birlikte turizm sektörü, diğer ülkelerde olduğu gibi KKTC'de de zor günler geçirmektedir. 2020 yılında bir önceki yıla göre, gelen yolcu sayısı %77,8, konaklama sayısı %78,7 ve geceleme sayısı %82,2 azalmıştır. 2021 yılında aşılamanın artması ile hareketlenen turizm sektörü, henüz beklenen ivmeyi yakalayamamıştır. **2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda, gelen yolcu sayısı bir önceki yılın aynı dönemine göre %42 oranında artarak, 388.837'den 552.317'e yükselmiştir.**

Türkiye, 2009 yılı sonrası kesintisiz büyüme eğilimini, 2020 yılında %1,8 oranında reel artış kaydederek devam ettirmiştir. 2021 yılında ise Türkiye ekonomisi, %11 oranında büyüyerek toparlanmanın güçlü biçimde sürdüğünü göstermiştir. Ancak, 2021 yılı üçüncü çeyrek sonunda, para politikasındaki belirsizlikler ve döviz rezervlerindeki azalma dövizde ciddi dalgalanmalara neden olmuş ve bu durum fiyat istikrarsızlığı ve yüksek enflasyona yol açmıştır.

Pandemi nedeniyle 2020 yılında %5,1 küçülen GKRY ekonomisi, 2021 yılı sonunda %5,5'lik bir büyüme göstermiştir. GKRY'nin 2020 yılında ülkeye gelen turist sayısı ve turizm gelirleri büyük oranda düşmüştü. Ancak, 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda, bir önceki yılın aynı dönemine göre turist sayısında %206,7 ve turizm gelirlerinde ise %286,1 artış olduğu gözlemlenmektedir.

2. KÜRESEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

Kovid-19 pandemisi sonrası, ekonomik toparlanmanın başlamasıyla, emtia fiyatlarında keskin artışlar gözlenmiştir. Geçtiğimiz yıl salgın nedeniyle yaşanan durgunluk sonrası, küresel ölçekte büyüme beklentilerinin artması, 2021 yılında bazı emtialarda arz faktörünün öne çıkmasına ve emtia fiyatlarının artmasına neden olmuştur.

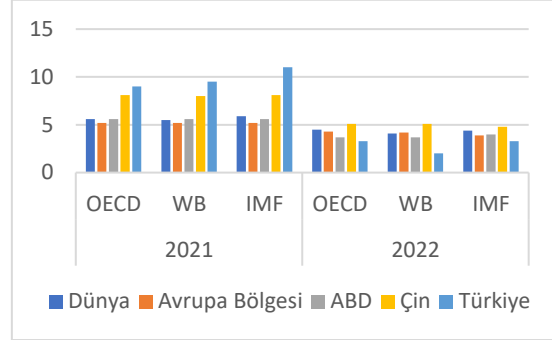
Artan emtia fiyatlarının yarattığı enflasyonist baskı nedeniyle birçok ülkede uygulanan politikalar sıkılaşmaya başlamıştır. Gelişmiş ülkelerde maliye politikası destekleyici rolünü korurken, gelişmekte olan ülkeler bu dönemde çok daha sıkı finansal koşullarla karşı karşıya kalmış ve politika desteklerini kısmak zorunda kalmıştır.

2021 yılında ekonomik aktiviteyi kısıtlayan etkenlerden biri de tedarik zincirinde ortaya çıkan sorunlardır. Özellikle 2021 yılının üçüncü çeyreğinde başlayan çip krizi, küresel ölçekte otomotiv, elektronik, bilgisayar, beyaz eşya gibi birçok sektördeki üretimin sınırlandırılmasına neden olmuştur.

Kuraklık riski, arz güvenliğinin sağlanamaması, üretimin zayıflaması ve ham petrol fiyatlarında artış kaydedilmesi küresel risk ve belirsizlikler listesini genişletmektedir. Özellikle Rusya ve Ukrayna arasında başlayan savaş nedeniyle küresel belirsizlik derinleşmektedir.

Nitekim, uluslararası kuruluşların küresel büyüme tahminlerinde güçlü bir toparlanma öngörülmektedir. OECD, IMF ve Dünya Bankası 2021 yılı sonunda küresel büyümenin sırasıyla %5,6, %5,9 ve %5,5 olacağını tahmin etmiştir. 2022 yılı öngörülürü ise sırasıyla %4,5, %4,4 ve %4,1'dir. Grafik-1'de OECD, Dünya Bankası ve IMF'nin 2021 ve 2022 yılı için dünya geneli, AB, ABD, Çin ve Türkiye için büyüme tahminleri görülmektedir.

Grafik 1: Küresel Ekonomik Görünüm Tahminleri

Kaynak: OECD

Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da aşılarda kaydedilen ilerleme, yeni seyahat kısıtlamalarının önüne geçilmesinde yardımcı olduğu gibi bir önceki yılda yaşanan karantinaların tekrarlanmayacağı yönünde iyimser bir hava oluşturmaktadır. Kovid-19 salgını yanı sıra, küresel ekonomik belirsizlikler de artmıştır. iyileşen küresel görünüme rağmen, birçok ülkedeki gelirlerin, 2022'nin sonunda dahi salgından önce beklenen seviyenin altında kalacağı tahmin edilmektedir.

Salgının etkisiyle sert daralma yaşanan küresel ticarete, 2020 yılının ikinci yarısından itibaren sürekli artış kaydedilmektedir. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) verilerine göre, 2020 yılında %8,2 daralan dünya ticaret hacmi, 2021 yılı sonunda bir önceki yıla kıyasla %23,2 oranında artışla 22 trilyon dolar seviyesine yükselmiş ve tarihin en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ancak, tedarik zinciri ve lojistikte devam eden bazı sorunlar nedeniyle küresel ticarete sıkıntılar yaşanmaktadır.

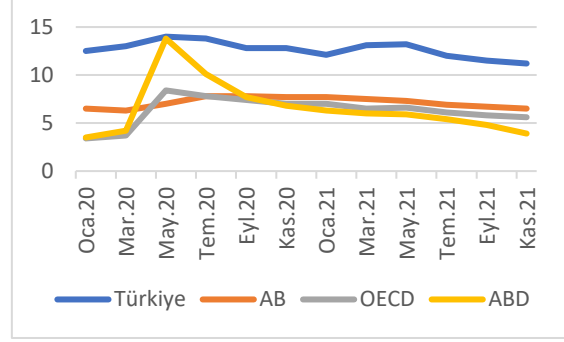
2021 yılındaki küresel ticaret değerinin 2019 yılındaki değerinden %13 üzerinde olduğunu aktaran Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), bu olumlu eğilimin salgın kaynaklı kısıtlamaların azalması ve ekonomik teşvik paketleri nedeniyle talepteki güçlü toparlanmanın

sonucu olduğunu bildirmiştir. UNCTAD, talepteki güçlü toparlanmanın 2022 yılında gerilemesinin ve uluslararası ticaret eğilimlerinin normalleşmesinin beklendiğini vurgulamıştır.

Kovid-19 salgını sonrası ekonominin toparlanma eğilimine girmesine rağmen, küresel işsizlik salgın öncesi döneme göre yüksek seyretmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre, 2019 yılında 186 milyon olan işsiz sayısının 2022 yılında 207 milyon seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir. Küresel iş gücüne katılım oranının ise 2022 yılında 2019 yılına göre %1,2 puan gerisinde olacağı öngörülmektedir. ILO, küresel işsizliğin 2023 yılına kadar Kovid-19 öncesinin üzerinde olmaya devam edeceğini öngörmektedir.

Salgınla birlikte değişen işgücü piyasasına ilişkin trendler gözden kaçırılmamalıdır. Sektörler otomasyon ve dijitalleşme gibi önceden var olan mega trendleri izleyerek yeniden yapılanmaktadır. İşgücünün yeniden yapılandırılması ve çalışanların yeni düzene uyum sağlayıcı eğitimlerle eğitildiği politikanın uzun dönemde işsizliği azaltmak ve salgının etkilerini indirgemek için şart olduğu görülmektedir.

Grafik 2: İşsizlik Oranı (%)

Kaynak: OECD

Grafik-2'den de görüleceği üzere, işsizlik oranlarında seçilmiş ekonomilerde 2020 yılının ilk çeyreğinde salgın kaynaklı artışlar meydana gelmiştir. Küresel ekonomik aktivitelerin toparlanma göstermesi ile işsizlik oranları düşüş göstermiştir.

3. KKTC, TÜRKİYE VE GKRY EKONOMİLERİNİN GÖRÜNÜMÜ

2021 yılının ilk çeyreğinde başlayan aşılama sürecinin hız kazanması ve ekonomideki açılma kararlarının etkisiyle artan talep artışının sonucunda ekonomik faaliyetlerde normalleşme gözlenmiştir. Ancak, Kovid-19 salgını halen küresel düzeyde etkisini devam ettirmektedir. Salgındaki belirsizliğin yanı sıra, tedarik sorunları, navlun ve emtia fiyat artışları ve enflasyonun yarattığı olumsuz durumlar, küresel ekonominin toparlanmasında riskler ve belirsizlikler oluşturmaktadır.

İçinden geçtiğimiz bu olumsuz ekonomik süreçte, ekonominin dengelenmesi için atılacak adımların sağlamlığı oldukça kritiktir. Gerek merkez bankalarının gerekse de yerel hükümetlerin destekleri birçok ülkede halen sürmektedir. Piyasalara destek olmak ve panik havasını yatıştırmak adına hızla aksiyon alan merkez bankaları, likidite koşullarını hızlı genişleterek ekonomik darboğazın likidite krizine dönüşmemesini sağlamaktadır. Bu duruş aynı zamanda küçülme sürecini de frenleyici bir unsur niteliğindedir. İşletme ve sektörlerin bu desteklerin olmadığı bir süreçte gösterebilecekleri performansın çok daha sınırlı olacağı bilinmektedir. Politika destekleri önemli bir role sahip olup, politika desteklerinin devam etmesi risk görünümünün gidişatı üzerinde olumlu etki yaratmaktadır.

Salgınla geçen iki yılın ortaya çıkardığı sosyoekonomik yükün yanı sıra, navlun ve emtia fiyatlarında yaşanan artış ile Türk Lirasında yaşanan değer kayıpları, KKTC ekonomisindeki kırılganlıkları artırmakta ve yeni riskler oluşturmaktadır. Yaşanan bu dalgalanmalara karşı henüz net ve öngörülebilir yapısal tedbirler alınamamıştır.

2022 yılı için öncelikli temennimiz, salgın sürecinin sona ermesi, ekonomik açıdan belirsizliklerin ortadan kalkması ve

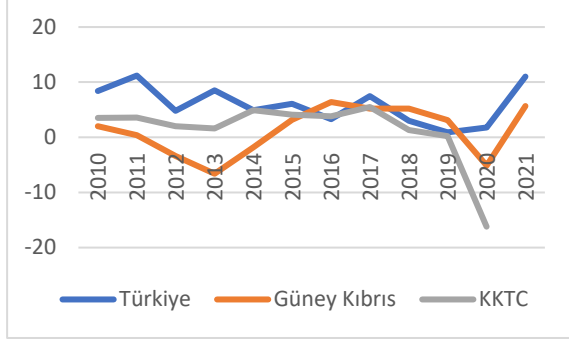
dolayısıyla öngörülebilirliğin artarak istikrar ortamının yakalanmasıdır. Diğer yandan, arzu ettiğimiz bu ortamın sağlanmasına yönelik yapısal reformların bir an önce hazırlanıp yürürlüğe konması temenni edilmektedir.

2020 yılında kredi ağırlıklı genişletici politikalar sayesinde Türkiye ekonomisinin daralması engellenmiştir. 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda, Türkiye %9,1 oranında büyüme göstermiştir. Ancak, navlun ve emtia fiyatlarındaki artış ile Türk Lirası'nın aşırı değer kaybetmesi girdi maliyetlerini artırmakta ve Türkiye ekonomisi için yeni riskler oluşturmaktadır.

GKRY ekonomisi de Kovid-19 salgınından diğer tüm ekonomiler gibi olumsuz etkilenmiştir. 2020 yılında %5,1 oranında küçülen GKRY ekonomisi, 2021 yılında dördüncü çeyrekte %6,4 büyüme göstermiştir. Seyahat kısıtlamalarının hafifletilmesiyle turizm sektörünün canlanması ve halkın harcamalarının yeniden eğlence ve perakende sektörüne yönelmesi, GKRY ekonomisine olumlu yansımıştır. Ancak turizm sektörü diğer ülkelerde olduğu gibi henüz salgın öncesi seviyeye ulaşamamıştır.

3.1. Büyüme

Son 10 yıllık KKTC, Türkiye ve GKRY ekonomilerindeki büyüme trendi incelendiğinde KKTC ve Türkiye 2015 yılına kadar GKRY'den daha iyi ve istikrarlı bir performans sergilemiştir. GKRY ekonomisi 2015 yılından sonra alınan tedbirlerle toparlanmaya başlamıştır. 2010-2019 dönemindeki 10 yıllık periyotta Türkiye, GKRY ve KKTC'nin büyüme ortalaması sırasıyla %5,86, %1,36 ve %2,98 olmuştur.

Grafik 3: Karşılaştırmalı Büyüme Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

Kovid-19 pandemisi tüm dünyada olduğu gibi üç ülkede de ciddi şekilde etkiler bırakmıştır. 2020 yılı üç ülke için de zor bir yıl olmuştur. Özellikle pandeminin zirve yaptığı ve kapanmaların olduğu ilk iki çeyrekte Türkiye, GKRY ve KKTC ekonomileri ciddi anlamda küçülmüştür. İlk iki çeyrekteki ekonomik durağanlık ve küçülme sonrası özellikle yaz aylarında ekonomik aktivitenin hızlanması, açılmaların ve mali desteklerin başlamasıyla ekonomik iyileşmeler üç ülkede de başlamıştır.

Pandeminin büyük etkisi altında geçen 2020 yılının tamamında, Türkiye, 2009 yılı sonrası kesintisiz büyüme eğilimini, %1,8 oranında reel artış kaydederek devam ettirmiştir.

2021 yılı birinci çeyreğinde %7,0 oranında büyüyen Türkiye ekonomisinin, 2021 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %21,7 büyüdüğü açıklanmıştır. TÜİK verilerine göre, Türkiye ekonomisi 2021 yılının 3. çeyreğinde %7,4 ve 4. çeyreğinde %9,1 oranında büyüyerek toparlanmanın güçlü biçimde sürdüğünü göstermiştir. 2021 yılı tamamında, Türkiye ekonomisi %11 oranında büyüme kaydetmiştir.

TÜİK verilerine göre, Türkiye’de 2021 yılı dördüncü çeyreğinde kamu harcamaları %7 oranında büyümüştür. Sektörel bazda baktığında, tarım, inşaat ve finans sigorta faaliyetlerinde daralma dikkat çekmiştir. Verilere göre, tarım sektöründe bir önceki yılın aynı dönemine göre %2,2, inşaat

sektöründe %0,9 ve finans ve sigorta faaliyetlerinde ise %9 oranında bir daralma görülmüştür. 2021 yılı dördüncü çeyreğinde sanayi %16,6 büyürken, hizmetler sektöründe ise %21,1’lik bir büyüme görülmüştür.

Dünya Bankası, Küresel Ekonomik Beklentiler Raporu'nun Ocak 2022 sayısında, 2022 yılı büyüme beklentisini Türkiye için %3’ten %2’ye düşürmüştür. OECD ise Aralık ayında yayınladığı Kasım Ara Dönem Ekonomik Görünüm Raporu'nda Türkiye için 2022 yılı büyüme beklentisini %3,3 olarak açıklamıştır. OECD gibi IMF de Ocak 2022’de yayınladığı Dünya Ekonomik Görünüm Raporu'nda Türkiye için 2022 yılında %3,3’lük bir büyüme öngörüsünde bulunmuştur.

Kovid-19 krizi ve beraberindeki karantina önlemlerinin bir sonucu olarak GKRY’de ekonomi 2020 yılında %5,1 oranında küçülmüştür. Özel tüketimin 2020’de %3,9 ve yatırımın %2 düşmesi nedeniyle, iç talep üzerindeki etki, geçici gelir desteği önlemleriyle yalnızca kısmen hafifletilebilmiştir.

2021 yılının ilk çeyreğinde %1,6 oranında daralma gösteren GKRY ekonomisi, ikinci çeyrekte %12,8 ve üçüncü çeyrekte %5,2’lik bir büyüme göstermiştir. 2021 yılının dördüncü çeyreğinde ise GKRY ekonomisi %6,4 oranında büyümüştür. 2021 yılı tamamında, GKRY ekonomisi %5,5 oranında büyüme kaydetmiştir.

GKRY ekonomisinde 2021 yılı dördüncü çeyrekte, pozitif büyüme gösteren sektörler "Oteller ve Restoranlar", "İmalat", "Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme", "Toptan ve Perakende Ticaret, Motorlu Taşıtların Onarımı", "Sanat, Eğlence ve Rekreatasyon" ve "Diğer Hizmet Faaliyetleridir".

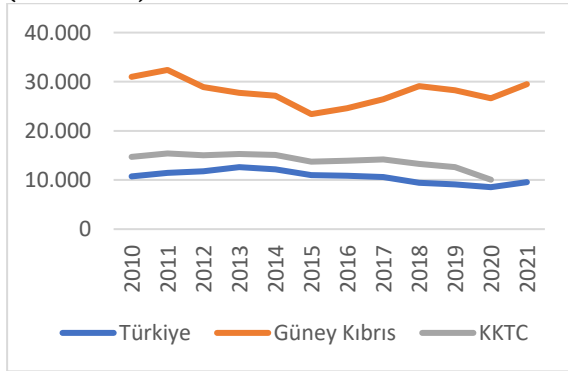
IMF Kasım 2021’de yayınladığı raporda, GKRY için 2022 yılında %3,6’lık bir büyüme öngörüsünde bulunmuştur. Şubat 2022’de Avrupa Komisyonu ise 2022 yılında GKRY ekonomisinin %4,1 oranında büyüyeceğini öngörmüştür.

KKTC İstatistik Kurumu verilerine göre, KKTC ekonomisi, 2020 yılında %16,2 oranında daralmıştır. 2021 yılı için büyüme verileri henüz yayınlanmamıştır.

2021 yılının ilk çeyreğinde başlayan aşılama sürecinin ikinci çeyrekte hız kazanmasıyla, ekonomik faaliyetlerde normalleşme gözlenmeye başlamıştır. Ancak, üçüncü çeyrek itibarıyla artan navlun ve emtia fiyatları ile Türk Lirası'nın aşırı değer kaybetmesi, KKTC ekonomisi için riskler oluşturmakta ve büyüme tahminlerinin olumsuz yönde olmasına neden olmaktadır.

KKTC, Türkiye ve GKRY'de kişi başına düşen milli gelirin gelişim trendi Grafik-4'te görülmektedir.

Grafik 4: Karşılaştırmalı Kişi Başına Düşen GSYİH (ABD Doları)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

KKTC'de kişi başına düşen GSYİH 2013 yılında 15.302 ABD Doları ile nominal olarak en yüksek seviyesine ulaşmış iken, 2018 yılında dövizdeki artış nedeniyle 13.277 dolara düşmüştür. Kişi başına düşen GSYİH, 2019 yılında %5 ve 2020 yılında ise %20,5 azalarak 10.055 ABD Dolarına gerilemiştir.

Türkiye'de kişi başına düşen GSYİH ise 2013 yılında 12.582 ABD Doları ile nominal olarak en yüksek seviyesine ulaşmış iken dövizdeki artış ve ekonomideki yavaşlama sebebiyle 2019 yılında 9.213 ABD Dolarına gerilemiştir. 2020 yılında pandeminin de etkisiyle daralan ekonomi sonucunda Türkiye'de kişi başına düşen GSYİH 8.599 ABD

Dolarına gerilemiştir. 2021 yılında ise kişi başına düşen GSYİH 9.539 ABD Dolarına yükselmiştir.

GKRY'de 2010 yılında 31.023 ABD Doları olan kişi başına düşen milli gelir ekonomik kriz döneminde azalarak 2015 yılında 23.354 ABD Dolarına düşmüştür. 2015 yılından itibaren ekonominin toparlanmasıyla birlikte 2019 yılına kadar sürekli artış gösteren kişi başına düşen milli gelir, 2019 yılında 27.858 ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılı rakamlarına göre ise GKRY'de kişi başına düşen milli gelir 26.785 ABD Dolarına gerilemiştir. 2021 yılı tahminlerine göre, GKRY'de kişi başına düşen milli gelirin 29.486 ABD Dolarına yükselmesi beklenmektedir.

3.2. İstihdam

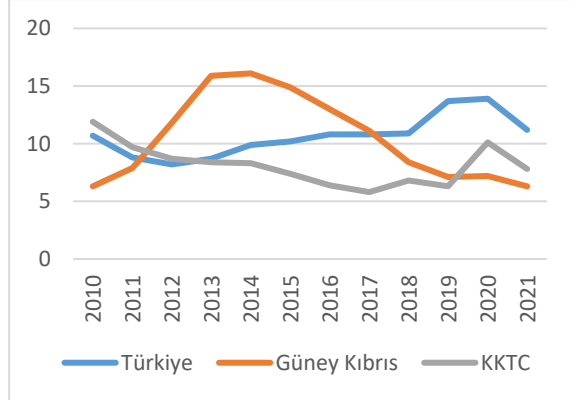
KKTC'de işsizlik oranı yıllık olarak açıklanmaktadır. 2020 Hanehalkı İşgücü Anketine göre, KKTC'deki işsizlik oranı 10 yıl sonra yeniden çift hanelere ulaşarak %10,1 seviyesine yükselmiştir. Kovid-19 salgını nedeniyle kapatılan sektörler ve sonrasında normalleşmenin zaman alması işsizliğin artmasına neden olmuştur. 2021 yılında aşılamanın artması ve ekonominin görece hareketlenmesi, işsizlik rakamlarının yeniden tek haneli rakamlara düşmesini sağlamıştır. 2021 Hanehalkı İşgücü Anketine göre, KKTC'deki işsizlik oranı %7,8 olarak hesaplanmıştır.

Türkiye'de dalgalı seyreden işsizlik oranları 2011-2014 yılları arası hariç çift haneli olarak gerçekleşmiştir. 2020 işsizlik oranı ise %13,2 olarak açıklanmıştır. Kovid-19 pandemi salgını sonrası, ekonomik hareketlenme ve toparlanmanın başlaması ile işsizlik oranı 2021 yılı dördüncü çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre 0,5 puanlık azalış ile %11,2 oranına gerilemiştir. Bahsi geçen dönemde

istihdam oranı %46,7'ye ve işgücüne katılım oranı ise %52,6'ya yükselmiştir.

GKRY'de ise 2012 yılında çift hanelere çıkan işsizlik oranı 2014 yılında %16,1'e kadar yükselmiştir. Ekonominin 2015 yılından itibaren toparlanması işsizlik oranlarına da olumlu yansımış ve bu tarihten itibaren düşmeye başlayan işsizlik 2019 yılında %7,1'e kadar düşmüştür. 2020 yılında ise pandeminin etkisiyle işsizlik tekrar yükselişe geçerek %7,6 olmuştur. 2021 yılı işsizlik oranı dördüncü çeyrek verilerine göre %6,3'e gerilemiştir.

Grafik 5: Karşılaştırmalı İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

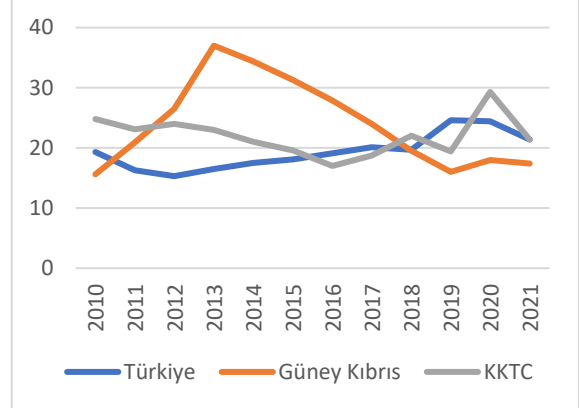
Grafik-6'da da görüldüğü üzere, KKTC'deki genç işsizlik oranı 2010 yılında %24,8 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılına kadar sürekli azalan bu oran, %17 ile dönemin en düşük oranı olarak kayıtlara geçmiştir. 2017 ve 2018 yıllarında tekrar artışa geçen genç işsizlik oranı 2019 yılında bir miktar azalarak %19,4 olmuştur. KKTC'de genç işsizlik oranı 2020 yılında yaklaşık 10 puan artarak %29,3'e yükselmiştir. 2021 yılında ise genç işsizlik oranı %21,4'e gerilemiştir.

Türkiye'de de benzer şekilde genç işsizlik ciddi sorun oluşturmaya devam etmektedir. 2010-2016 yılları arasında %15 ile %20 arasında değişen genç işsizlik oranı 2019'da %25,4'e kadar yükselmiştir. 2020 yılında bu oran %25,3 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı dördüncü çeyrek verilerine göre,

genç işsizlik oranı %21,4'e gerilemiştir. Genç istihdam oranı ise %33,7 gibi oldukça düşük bir orandadır.

2012-2015 yılları arasında ciddi bir ekonomik krizle karşılaşan GKRY'de genç işsizlik oranı, 2013 yılında %38,9 ile rekor düzeye ulaşmıştır. 2016 yılından itibaren ekonominin toparlanmasıyla düşmeye başlayan genç işsizlik oranı 2019 yılında %16,6 ile dönemin en düşük seviyesine inmiştir. Ancak, pandemiyle birlikte 2020 yılında bu oran %18,2'ye yükselmiştir. 2021 yılı üçüncü çeyrekte %14,5'e gerileyen genç işsizlik, dördüncü çeyrekte yeniden yükselerek, %17,4'e ulaşmıştır.

Grafik 6: Karşılaştırmalı Genç İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

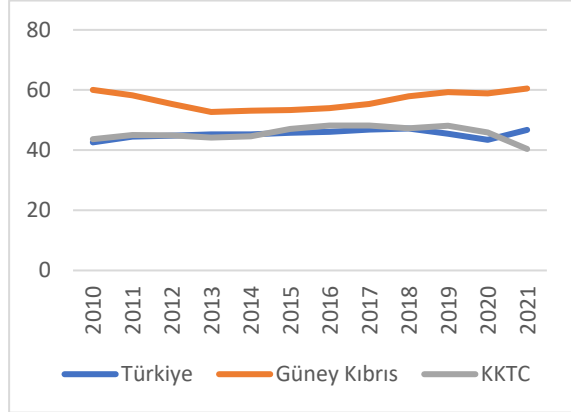
KKTC'de istihdam oranı 2010 yılında %43,7 iken 2016 ve 2017 yıllarında %48,2'ye kadar yükselmiştir. 2018 yılında 0,9 puan düşen bu oran, 2019 yılında tekrar yükselerek %48,1 olmuştur. 2020 yılında ise yine pandeminin olumsuz etkisiyle %45,9'a gerilemiştir. 2021 yılında ise istihdam oranı gerilemeye devam ederek %40,4'e kadar düşmüştür. Son bir yılda işsizlik oranı azalırken, istihdam oranının da azalmış olması işgücüne katılma oranının önemli ölçüde düşüş yaşamasından kaynaklanmaktadır. KKTC'de 2020 yılında işgücüne katılım oranı %51,1 iken, 2021 yılında %43,8'e gerilemiştir.

Yine işsizlik kadar önemli olan istihdam oranı Türkiye'de AB ortalamasına ve diğer

gelişmiş ülke ekonomilerine göre oldukça düşüktür. 2010 yılında en düşük oran olan %41,3'den sonra, 2011-2019 yılları arasında %43 ila %47 arasında dalgalanan bu oran, 2021 yılı dördüncü çeyreğinde %46,7 olarak gerçekleşmiştir.

GKRY, istihdam oranı bakımından KKTC ve Türkiye'den daha iyi durumdadır. 2010 yılında %60,2 olan istihdam oranı 2015 yılında %53'e kadar düşmekle birlikte, 2016 yılından itibaren tekrar artışa geçmiş ve 2019 yılı sonunda %58,5'e kadar yükselmiştir. 2020 yılında ise %57,9'a düşmüştür. 2021 yılının dördüncü çeyreğinde %60,5'e yükselmiştir.

Grafik 7: Karşılaştırmalı İstihdam Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

3.3. Dış Ticaret Dengesi

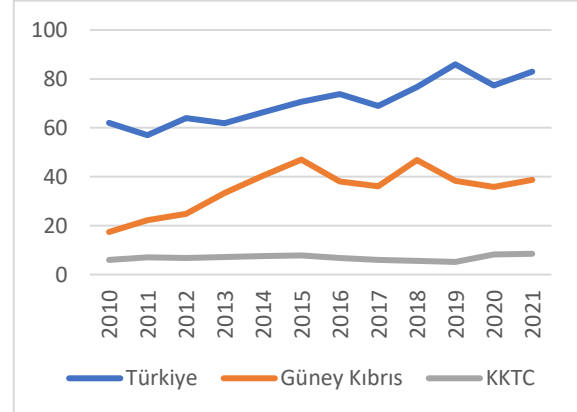
KKTC'de, ihracatın ithalatı karşılama oranları 2010-2017 yılları arasında %6-7 civarında gerçekleşmiştir. 2018 ve 2019 yıllarında bu oran daha da düşerek %5,5 olmuştur. 2020 yılında pandeminin turizm sektörü üzerindeki olumsuz etkisi ve yükseköğretim öğrencilerinin ülkelerinde kalmayı tercih ederek uzaktan eğitim alması nedeniyle- dövizdeki artışa rağmen - ithalat azalmıştır. İthalattaki bu gerileme ihracattaki artışla desteklenince ihracatın ithalatı karşılama oranı dönemin en yüksek oranı olan %8,3'e yükselmiştir. 2021 yılı ilk çeyreğinde

ihracattaki artış ve ithalattaki azalış nedeniyle bu oran son dönemin en yüksek oranı olan %17,4'e yükselirken, yaz aylarında tedbirlerdeki gevşeme, talepteki artış ve dolayısıyla ithalatın artması nedeniyle bu oranda düşüş gözlemlenmiştir. 2021 yılı Ocak-Eylül döneminde ihracatın ithalatı karşılama oranı %8,5 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de bu oran son 10 yılda artarak 2019 yılında %86'ya kadar çıkmış ancak 2020'de %77,2'ye düşmüştür. 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda ihracatın ithalatı karşılama oranı %83'e yükselmiştir.

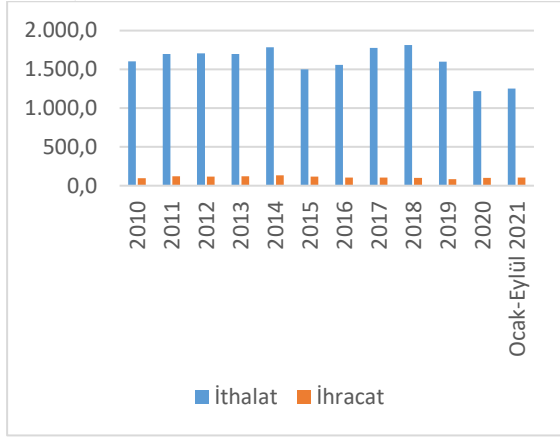
GKRY'de ise 2010 yılında %17,4 olan bu oran, sürekli artarak 2018 yılında %46,8'e kadar çıkmıştır. 2019 ve 2020 yıllarında ise düşüş göstererek sırasıyla %38,2 ve %36,5 olmuştur. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda yükselerek %38,7'ye ulaşmıştır.

Grafik 8: Karşılaştırmalı İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

KKTC'de 2021 yılı üçüncü çeyreğinde ihracat, bir önceki yılın aynı dönemine göre %29,3 oranında artış göstererek 106,8 milyon dolara yükselmiştir. İthalat ise aynı dönemde %44,5 oranında artış gerçekleştirerek 1.251 milyon dolara ulaşmıştır.

Grafik 9: KKTC İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

KKTC’de 2021 yılı Ocak-Eylül döneminde ihracattaki artışa rağmen ithalatın da artmış olması, bir önceki yılın aynı dönemine göre dış ticaret dengesinde iyileşme sağlamıştır. Dış ticaret açığı 783,2 milyon dolar dan 1.144 milyon dolara yükselmiştir.

Tablo 1: KKTC’nin 2021 Dış Ticaret Dengesi

	Ocak-Eylül 2020 (Milyon \$)	Ocak-Eylül 2021 (Milyon \$)	Değişim (%)
İhracat	82,6	106,8	29,3
İthalat	865,8	1,251	44,5
Dış Ticaret Dengesi	-783,2	-1.144	46

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

KKTC’de 2021 yılı Ocak-Eylül döneminde en fazla ihraç edilen ürün 35,8 milyon dolar ile süt ürünleri olmuştur. Daha sonra 28,6 milyon dolar ile narenciye gelmektedir. Bu iki ürünün ihracattaki payı %60,3 gibi ciddi bir orandadır.

Tablo 2: İhraç Edilen Başlıca Ürünler

	Ocak - Eylül 2020 (\$)	Ocak - Eylül 2021 (\$)	Değişim (%)
1-Süt Ürünleri	34.341.563	35.762.650	4
2-Narenciye	27.378.937	28.644.710	5
3-Fişenker ve Malzemeleri	870.281	12.503.014	1.337
4-Hurdalar	4.174.339	10.672.228	155,7
5-Keçi Boynuzu (Çekirdek)	661.323	3.196.143	383,3
6-Yumurta	1.089.032	2.625.490	141

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

2021 yılı Ocak-Eylül döneminde en fazla ithal edilen ürün 377,8 milyon dolar ile yakıt olmuştur. 2020 yılında pandemi nedeniyle alınan kapanma kararları sonrası azalan yakıt ithalatı, 2021 Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %459,6 oranında artış göstermiştir. Taşıt araçları 90,5 milyon dolar ile diğer önemli bir ithal üründür. İnşaat demiri ithalatı ise aynı dönemde %69,5 artarak 36 milyon dolara ulaşmıştır. Bu durum, 2021 yılında inşaat sektöründeki canlanmayı göstermektedir.

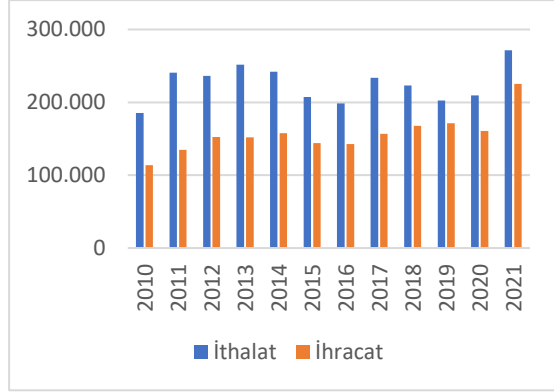
Tablo 3: İthal Edilen Başlıca Ürünler

	Ocak - Eylül 2020 (Milyon \$)	Ocak - Eylül 2021 (Milyon \$)	Değişim (%)
1- Yakıt	67,5	377,8	459,6
2- Taşıt Araçları	89,4	90,5	1,2
3-İnşaat Demiri	21,2	36	69,5
4-Hayvan Yemleri	23,9	27,6	15,3
5-Konfeksiyon	22	19,6	-11
6-İlaçlar	28,2	19	-32,7
7-Arpa	0,02	17,6	83.319,3
8-Sanayi Makineleri	13,6	16,4	20,5
9-Alkollü İçkiler	11,3	14,9	32,4
8- Telefon Cihazları	0,9	14,6	1.473,6

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

Türkiye’de 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda gerçekleşen ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre %32,8 oranında artarak 225,3 milyar dolara ulaşmıştır. İthalat ise aynı dönemde %23,6 oranında artarak 209,5 milyardan 271,4 milyar dolara yükselmiştir.

Grafik 10: Türkiye İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

Bu olumlu gelişmelerin etkisiyle dış ticaret açığı aynı dönemde 49,9 milyardan 46,1 milyar dolara düşmüştür.

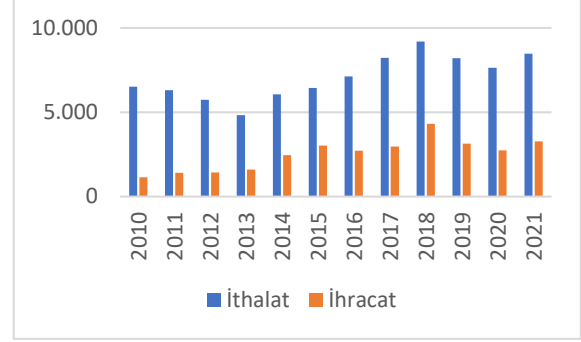
Tablo 4: Türkiye’nin 2020-2021 Dış Ticaret Dengesi

	2020 (Mil. \$)	2021 (Mil. \$)	Değişim (%)
İhracat	169.638	225.291	32,8
İthalat	219.517	271.424	23,6
Dış Ticaret Dengesi	-49.879	-46.133	-7,5

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda, GKRY’de ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre %19,4 artarak 3 milyar 280 milyon Avro’ya yükselmiştir. İthalat ise bahsi geçen dönemde %10,8 artarak 8 milyar 468 milyon Avro’ya ulaşmıştır.

Grafik 11: GKRY İthalat ve İhracat Seyri (Mil. Avro)

Kaynak: CYSTAT

GKRY’de dış ticaret açığı ise %6 artarak 4 milyar 896 milyon Avro’dan 5 milyar 188 milyon Avro’ya yükselmiştir.

Tablo 5: GKRY’nin 2020-2021 Dış Ticaret İstatistikleri

	2020 (Milyon Avro)	2021 (Milyon Avro)	Değişim (%)
İhracat	2.747	3.280	19,4
İthalat	7.642	8.468	10,8
Dış Ticaret Dengesi	-4.896	-5.188	6

Kaynak: CYSTAT

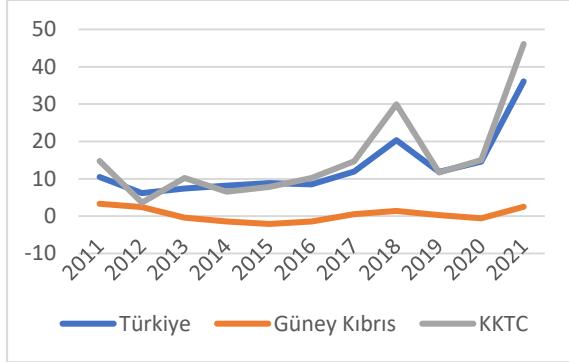
3.4. Enflasyon

2021 yılı Mart ayı sonunda T.C. Merkez Bankası Başkanının görevden alınmasına piyasaların olumsuz yaklaşımı, petrol fiyatları ve küresel gıda fiyatlarında görülen yukarı yönlü hareket enflasyonu yukarı çekmiştir. 2021 yılı birinci çeyrek sonunda yıllık enflasyon %13,97 iken, ikinci çeyrek sonunda %19,93’e, üçüncü çeyrek sonunda ise %21,01’e ulaşmıştır. Özellikle 2021 yılı üçüncü çeyrek itibarıyla artan emtia ve navlun fiyatları ile Türk Lirası’nın değer kaybı, enflasyonun büyük ölçüde artış göstermesinde etkili olmuştur. Dördüncü çeyrek sonunda yıllık enflasyon %46,09’a ulaşmıştır. Bu rakam, 2002 yılı Mart ayından sonra ulaşılan en yüksek yıllık enflasyon rakamı olmuştur. 2002 yılı Mart ayında yıllık enflasyon %65,8 olarak gerçekleşmişti.

Süreç Türkiye’de de benzer şekilde ilerlemiş ve ikinci çeyrek sonunda %17,53 olan yıllık enflasyon oranı, üçüncü çeyrek sonunda %19,58’e ulaşmıştır. 2021 yılı dördüncü çeyreğinde ise yıllık enflasyon %36,08’e ulaşmıştır.

GKRY’de ise enflasyon özellikle Avrupa Para Birimine geçtikten sonra düşük seyretmekle birlikte ekonominin daraldığı dönemlerde tüketici fiyat endeksi deflasyonist yani eksi olarak gerçekleşmektedir. GKRY’de 2021 yılı birinci çeyrek sonunda %0,72 olan yıllık enflasyon, ikinci çeyrek sonunda %3,14’e ve üçüncü çeyrek sonunda ise %4,08’e ulaşmıştır. 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda ise yıllık enflasyon %2,45 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 12: Karşılaştırmalı Enflasyon Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

3 ülkenin ana mal grupları açısından enflasyonun yıllık artış seyri tablo 6’da yer almaktadır. KKTC ve Türkiye’de artış yönü ve artış gösteren sektörler açısından benzerlik görülmektedir. GKRY, KKTC ve T.C. gibi petrol bağımlı bir ülke olması nedeniyle, Ulaştırma mal grubunda artış yönü benzer iken, diğer mal gruplarında ayrılmaktadır. Özellikle enflasyon sepetinin %20’sinden fazlasını oluşturan gıda ve alkolsüz içecekler mal grubunda Türkiye ve KKTC’de ciddi artış görülürken, GKRY’de bu mal grubunda eksi yönde bir fiyat değişikliği olmuştur.

Tablo 6: Ana Mal Grupları Değişim (%)

	GKRY	T.C.	KKTC
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	-0,38	43,80	58,21
Alkollü İçecekler ve Tütün	-0,26	20,02	16,07
Giyim ve Ayakkabı	1,72	20,13	35,40
Konut, Su, Elektrik, Gaz ve diğer Yakıtlar	7,18	28,57	25,70
Mobilya, Ev Aletleri ve Ev Bakım Hizmetler	0,59	40,95	60,43
Sağlık	0,74	20,52	36,50
Ulaştırma	8,66	53,66	77,65
Haberleşme	-1,35	8,76	38,55
Eğlence ve Kültür	1,77	25,46	19,56
Eğitim	0,26	17,23	31,87
Lokanta ve Oteller	1,11	40,85	56,90
Çeşitli Mal ve Hizmetler	1,03	35,37	27,80
TOPLAM	2,45	36,08	46,09

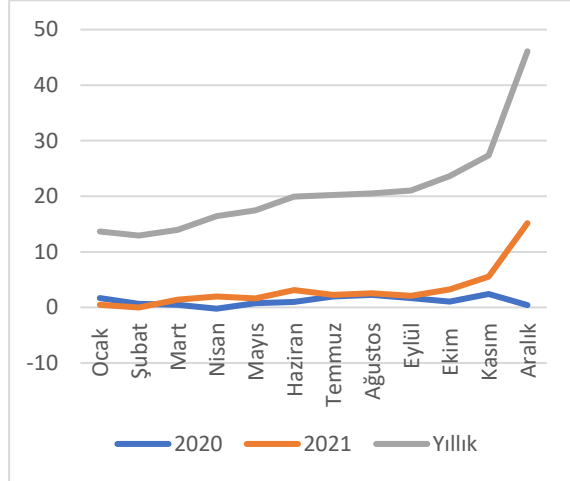
Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

2016 yılından itibaren çift hanelere yükselen KKTC enflasyonu, döviz artışının yaşandığı 2018 yılında %29,66 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılsonu enflasyonu ise %11,66’ya düşmüştür. 2020 yılında yaşanan pandemi ve yılın ikinci yarısında artan döviz, enflasyonu tekrar artırmış ve yılsonu enflasyon %15,03 olarak gerçekleşmiştir. Pandemi etkisinin sürdüğü 2021 yılında ise özellikle üçüncü çeyrekte artan navlun ve emtia fiyatları ile Türk Lirasındaki değer kaybı enflasyonu artıran faktörler olmuştur. 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda yıllık enflasyon %46,09’a ulaşmıştır. Aylık bazda baktığımızda Ekim ayında enflasyon

%3,23, Kasım ayında %5,52 ve Aralık ayında %15,16 olmuştur.

Öte yandan, TL'deki değer kaybının sürmesine ilişkin tahmin, gelişmiş ülkeler hariç küresel enflasyondaki artış, petrol dahil emtia fiyatlarındaki ve dolayısıyla navlun fiyatlarındaki artış ile iklim değişiklikleri nedeniyle son dönemlerde ortaya çıkan afetlerin gıda fiyatları üzerindeki baskıyı artırması dikkate alındığında, 2022 yılı içinde enflasyonun yüksek hanelerde seyredeceği tahmin edilmektedir. Bu durumda, 2022 yılı enflasyonun 2021 yılı enflasyonu üzerinde gerçekleşebileceği değerlendirilmektedir.

Grafik 13: KKTC'nin Enflasyon Gelişim Seyri (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu

KKTC'de ana mal gruplarındaki yıllık değişime bakıldığında, en fazla artış %77,65 ile Ulaştırma ve %60,43 ile Mobilya, Ev Aletleri ve Ev Bakım Hizmetleri mal gruplarında olmuştur. Daha sonra %58,21 ile Gıda ve Alkolsüz İçecekler ve %56,90 ile Lokanta ve Oteller mal grupları gelmektedir. Özellikle Gıda ve Alkolsüz İçecekler mal grubundaki söz konusu artış orta ve alt sınıfların refahını olumsuz yönde etkilemektedir. Yıllık değişimin en az olduğu mal grupları ise sırasıyla %16,07 ile Alkollü İçecekler ve Tütün ve %19,56 ile Eğlence ve Kültür mal gruplarıdır.

Türkiye'de 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda yıllık enflasyon %36,08 olarak gerçekleşmiştir. Pandeminin etkisiyle, tüm dünyada görülen emtia ve petrol fiyatları ile navlun maliyetlerindeki artış ve Mart ayında gerçekleştirilen Merkez Bankası Başkanının değişikliğiyle dövizde görülen yükselme enflasyon üzerinde baskıyı artırmıştır. Ayrıca, Üretici Fiyat Endeksi'nin (ÜFE) yıl sonunda bir önceki yıla göre %79,89'a yükselmesinin yaratacağı maliyetin, enflasyonu önümüzdeki dönemde yukarı yönlü etkileyebileceği değerlendirilmektedir.

2013-2016 yılları arasında deflasyon dönemi yaşayan GKRY ekonomisi, pandeminin etkisiyle tekrar deflasyon sürecine girmiştir. İlk çeyrek sonunda deflasyonist süreç devam etmiş ancak Nisan ayından itibaren enflasyon tekrar sıfırın üzerine çıkmıştır. Aralık ayında aylık %0,25 olan enflasyon yıllık bazda %2,45'e yükselerek, son 10 yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

3.5. Bütçe

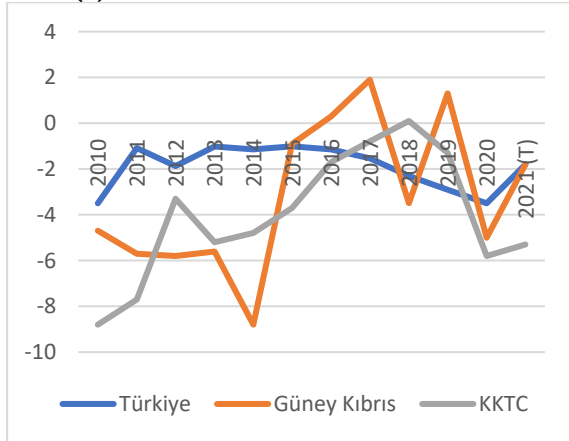
KKTC, Türkiye ve GKRY ekonomileri son 10 yılda bütçe açığının GSYİH'ya oranında yaşanan iyileşmeler sonrasında Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde tüm dünya ekonomileri gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Sağlık sektörü ve sağlık sektörü dışında Covid-19 pandemisi ile mücadele kapsamında yapılan ilave harcamalar bütçeler üzerinde yük teşkil etmeye devam etmiştir.

Bu kapsamdaki öngörülemez harcamlar, KKTC'de 2020 yılı ve 2021 yılında ciddi nakit açığı sorununu ortaya çıkarmıştır. 2010 yılında KKTC'de bütçe açığının GSYİH'ya oranı %8,8 iken, bu oran 2019 yılında %1,3'e düşmüştür. Türkiye'de 2010 yılında %3,5 olan oran 2015'te %1'e kadar

düşmüş fakat 2019 yılında bu oran %-2,9'a kadar gerilemiştir. GKRY'de bütçe açığının GSYİH'ya oranı 2010 yılında %-4,7 iken 2019 yılında açık değil fazla verilmeye başlanmış ve bu fazla GSYİH'nin %1,7'si olmuştur. 2020 yılında ise GKRY'de bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-5 hesaplanırken, Türkiye'de bu oran %-3,5 olmuştur. KKTC'de ise 2020 yılında bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-5,8 olarak hesaplanmıştır.

2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda, GKRY'de bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-1,8 olarak hesaplanmıştır. Türkiye'de de benzer şekilde, bütçe açığının GSYİH oranı %-1,8 olmuştur. KKTC'de ise Aralık ayı sonunda genel bütçedeki "avans dahil açığı" 1.134 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2021 yılı için GSYİH tahmini ve hedefi yapılmamıştır. 2020 yılı gerçekleşen GSYİH üzerinden hesaplandığında 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-5,3 civarındadır.

Grafik 14: Karşılaştırmalı Bütçe Açığının GSYH'ya Oranı (%)

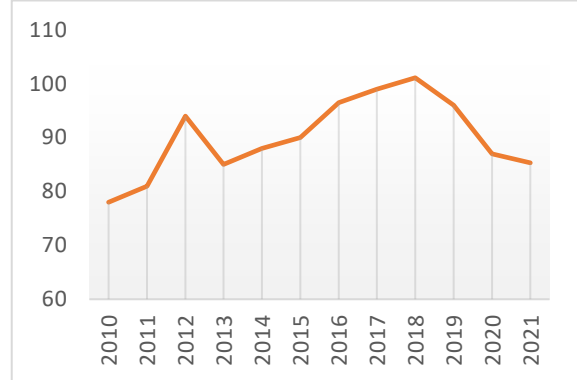

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK
T: Tahmin

KKTC'de mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı 2018 yılında %101 seviyesine çıkarken 2019 yılında %96, 2020 yılında %87 seviyesine kadar gerilemiştir.

2021 yılında ise bu oran %85,3 seviyesine gerilemiştir.

Grafik 15: KKTC Mahalli Gelirlerin Yerel Giderleri Karşılama Oranı (%)

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

KKTC'de 2019 yılında gerçekleşen gelirler, bütçe tahmininin %21,64 üzerindeyken 2020 yılında gelirler bütçe tahminin altında seyretmiştir. Yıllonun itibarıyla vergi gelirleri bütçe tahminin %90'ı düzeyinde gerçekleşirken kamunun mükellefiyetlerini yerine getirebilmesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin sunduğu krediler kapsamındaki kamu maliyesinin desteklenmesi kalem önemli rol oynamıştır. 2021 yılında da benzer bir durum yaşanmıştır.

2020 birinci çeyrekte 133 milyonun üzerinde fazla veren yerel bütçe 2021 yılı aynı dönemde 135 milyon açık vermiştir. 2020 birinci çeyrekte oluşan yerel bütçe fazlası yerel gelirlerin %8,09'una ulaşırken 2021 yılı aynı dönemde oluşan bütçe açığı yerel gelirlerin %-8,36'sı olmuştur.

Tablo 7: 2020-2021 I. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla

	2020 I. Çeyrek	2021 I. Çeyrek
Mahalli Gelirler (TL)	1.648.053.827	1.614.595.641
Yerel Giderler (TL)	1.514.650.835	1.749.606.776
Açık/Fazla (TL)	133.402.992	-135.011.135

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

İkinci çeyrek karşılaştırmasında görülmektedir ki 2020 ikinci çeyrek sonu itibarıyla 35 milyon dolaylarında olan yerel açık 2021'de 698 milyonun üzerindedir. 2020 ikinci çeyrek itibarıyla bütçe açığı yerel gelirlerin %1,15'i kadarken, 2021'de bu oran %21,97 seviyesine çıkmıştır.

Tablo 8: 2020–2021 2. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla

	2020 II. Çeyrek	2021 II. Çeyrek
Mahalli Gelirler (TL)	3.123.554.532	3.179.077.507
Yerel Giderler (TL)	3.159.332.916	3.877.420.248
Açık/Fazla (TL)	-35.778.384	-698.342.741

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

2020 yılı üçüncü çeyrekte 137 milyon TL'nin üzerinde açık veren yerel bütçe, 2021 yılı aynı dönemde 851 milyon TL'nin üzerinde açık vermiştir. 2020 yılı üçüncü çeyrekte bütçe açığı yerel gelirlerin %2,84'ü iken, 2021 yılı üçüncü çeyreğinde bu oran %16,80'e çıkmıştır.

Tablo 9: 2020–2021 3. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla

	2020 III. Çeyrek	2021 III. Çeyrek
Mahalli Gelirler (TL)	4.852.602.138	5.067.127.968
Yerel Giderler (TL)	4.990.506.601	5.918.243.873
Açık/Fazla (TL)	-137.904.463	-851.115.905

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

2020 yılı dördüncü çeyrekte 714 milyon TL'nin üzerinde açık veren yerel bütçe, 2021 yılı aynı dönemde 1.134 milyon TL'nin üzerinde açık vermiştir. 2020 dördüncü çeyrekte bütçe açığı yerel gelirlerin %10,93'ü kadarken, 2021 yılı aynı dönemde bu oran %14,93 olmuştur.

Tablo 10: 2020–2021 4. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla

	2020 IV. Çeyrek	2021 IV. Çeyrek
Mahalli Gelirler (TL)	6.532.584.584	7.591.858.820
Yerel Giderler (TL)	7.597.932.544	8.902.855.611
Açık/Fazla (TL)	-714.164.447	-1.133.728.720

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

Mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı 2020 birinci çeyrekte %108,1 iken 2021 yılı aynı dönemde bu oran %92,28 düzeyinde kalmıştır. İkinci çeyrekte ise 2020'de bu oran %98,87 seviyesindeyken 2021'de %81,99 seviyesine düşmüştür. 2020 yılı üçüncü çeyrekte mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı %97,2 iken, bu oran 2021 yılı aynı dönemde %85,6 oranına gerilemiştir. 2020 yılı son çeyrekte mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı %86 iken, bu oran 2021 yılı aynı dönemde %85,3'e düşmüştür.

KKTC'de 2020 yılında gelirler bütçesinde 5,4 milyar TL olarak tahmin edilen vergi gelirlerinin 4,9 milyar TL'si tahsil edilebilmiş, %10 oranında bir performans kaybı yaşanmıştır. Ekonomik faaliyetlerle doğrudan ilişkilendirilebilecek gelir kalemlerindeki performans kaybı, 2021 yılı birinci, ikinci ve üçüncü çeyreğinde de devam etmiştir. Ancak, 2021 yılı dördüncü çeyrekte artan vergi gelirleri sayesinde, yıl sonu itibarıyla bütçede öngörülen 5,4 milyar TL vergi gelirinden %10,5 oranında fazla vergi geliri elde edilmiştir.

KKTC kamu maliyesi gelirleri 5 ana kalemde oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla 1) Vergi Gelirleri, 2) Vergi Dışı Gelirler, 3) Sermaye Gelirleri, 4) Alınan Bağış, Yardımlar ve Krediler ve 5) Diğer Gelirlerdir.

Söz konusu kalemler için 2021 bütçesinde öngörülen gelirlerin her çeyrekte eşit miktarda gerçekleşeceği varsayımı ile yapılan hesaplama göre, 2021 yılı dördüncü

çeyrek sonunda yaşanan performans kayıpları Tablo-11'deki gibidir.

Tablo 11: KKTC'de Aralık 2021 Sonunda Bazı Gelir Kalemlerindeki Performans Kayıpları (%)

	Performans Kaybı (%)
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	-7,7
Şans Oyunları Vergisi	-8,9
Motorlu Taşıtlar Vergisi	-25,6
Fon Gelirleri	-28
Fiyat İstikrar Fonu	-27,6
Pasaport Harçları	-13,3
Eski Eser, Müze ve Ören Yeri Gelirleri	-56,8
Ercan Havaalanı Özelleştirme Gelirleri	-79,2

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

2021 gelirler bütçesine göre Vergi Gelirleri toplam gelirlerin %63'ünü oluşturmaktadır. 2021 dördüncü çeyrek gerçekleşmesi ışığında, bütçede öngörülen vergi gelirleri kaleminden %10,5 oranında fazla vergi geliri elde edilmiştir.

Her ne kadar farklı vergi gelir kalemlerinin farklı tahsilat dönemleri olsa da çeyrek dönemleri değerlendirebilmek için vergi tahsilatlarının yıla eşit yayıldığı varsayımından hareketle çeyrek dönemler için performans ölçümü yapmak mali verileri takip edenler ve politika yapıcılar açısından bir izleme aracı olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu meyanda, 2021 dördüncü çeyrek sonunda Dahilde Alınan KDV'de 2021 yılı bütçesinde öngörülenden yaklaşık 53 milyon TL kayıp yaşanmıştır. Benzer şekilde, Motorlu Taşıtlar Vergisi tahsilatında da dönemlik gerilik yaklaşık 50 milyon TL'dir.

Şans Oyunları Vergisi'nde gerileme 13 milyon TL'yi bulmaktadır. Eski Eser, Müze ve Ören Yeri Gelirleri ise öngörülen gelirin yaklaşık 2,5 milyon TL gerisinde kalmıştır. Pasaport Harçlarında ise öngörülenden 928 bin TL daha az harç toplanmıştır.

Piyasalardaki durağanlık, kamu gelirlerinde ciddi kayıpların yaşanmasına yol açmaktadır. Vergi Dışı Gelirler kaleminde önemli yer tutan Fon Paylarının 2021 dördüncü çeyrek sonunda performansı %72 seviyesinde kalmıştır. Buna bağlı olarak gerileme 348 milyon TL dolaylarındadır. Bu gerilik esasen Fiyat İstikrar Fonu kaleminden kaynaklanmaktadır. 2021 yılı sonunda 980 milyon TL'yi aşması beklenen FİF gelirleri 710 milyon TL dolaylarında kalarak, 270 milyon TL civarında gerilikle yılı kapatmıştır.

Diğer Gelirler kaleminde ise Ercan Havaalanı Özelleştirme Gelirleri yer almaktadır. 3 aylık dönemler için tahsil edilen bu gelir kaleminde, 2021 yılı sonunda yaklaşık 21 milyon TL gelir elde edilmiştir. Yolcu trafiğinin az olduğu bu dönemde alınan bir karar ile ilgili firmanın yapacağı ödemeler 2022-23 döneminde eşit taksitler şeklinde yapılacak biçiminde düzenlenmiştir.

2020 yılında, KKTC Maliye Bakanlığı verilerine göre, 1.065 milyon TL yerel açık ve DPÖ'nün açıkladığı 21.407 milyon TL GSYİH göz önünde bulundurulduğunda 2020 yılında yerel açığın GSYİH'ya oranı %-5 civarındadır. Bu oran 2013 yılındaki %-5,4 oranından sonra gelen en yüksek oran olarak dikkat çekmektedir. 2021 yılı için herhangi bir GSYİH tahmini yapılmadığından söz konusu oranın ne olacağına ilişkin öngöründe bulunmak son derece güçtür. GSYİH'nin 2020 yılı ile aynı olacağı varsayılarak, 2021 yılı sonunda gerçekleşen yerel açık ile karşılaştırıldığında yerel açığın GSYİH'ya

oranının %-6'yı bulabileceği değerlendirilmektedir.

Grafik 16: KKTC'de Yerel Açık - GSYİH Oranı (%)

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı, KKTC İstatistik Kurumu

Türkiye'de 2020 yılı Aralık ayında merkezi yönetim bütçe giderleri 138,3 milyar TL, bütçe gelirleri 97,6 milyar TL ve bütçe açığı 40,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Merkezi yönetim bütçesi 2019 yılı Aralık ayında 31,8 milyar TL açık vermiş iken, 2020 yılı Aralık ayında 40,7 milyar TL açık vermiştir. Bütçe açığı bir önceki yılın aynı ayına göre %27,9 artmıştır.

Türkiye'de 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda, merkezi bütçe giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre %32,9 artarak 1 trilyon 600 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bütçe gelirleri ise 2020 yılı dördüncü çeyreğe kıyasla %36,8 artarak 1 trilyon 407 milyar TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bütçe dengesi 2020 yılı dördüncü çeyrek sonunda eksi 172 milyar 798 milyon TL olurken, 2021 yılı aynı dönemde eksi 129 milyar 996 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bütçe tahminine göre, bütçe gelirlerinin dördüncü çeyrek sonunda gerçekleşme oranı 2020 yılında %109 iken, bu yılın aynı döneminde %127,8 olarak gerçekleşmiştir.

Genel bütçe gelirlerindeki artış incelendiğinde ise vergi gelirlerindeki %39,8 artış dikkat çekmektedir. Gelir Vergisi 2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %38,3 artarken,

Kurumlar Vergisi %69,4 artmıştır. Dahilde Alınan KDV gelirlerinde ise %72,5 artış gerçekleşmiştir. Vergi gelirlerinin bütçe tahminine göre gerçekleşme oranı ise dördüncü çeyrek sonunda %113,9 olarak kayıtlara geçmiştir. Genel bütçe vergi dışı diğer gelirler ise bir önceki yıla göre %23,4 artarak 204 milyar 695 milyon TL'ye yükselmiştir.

2010 yılında GKRY'de bütçe açığının GSYİH'ya oranı, Maastricht kriterlerinin üzerinde, %4,7 olarak gerçekleşmişti. 2012'den sonra krizle birlikte bütçe açıkları daha da çok artarak 2014 yılında %8,7 ile en yüksek düzeyine geçmişti. Troyka ile yapılan anlaşma çerçevesinde %10'u bulan maaş kesintileri, memur sayısını azaltma dâhil alınan mali tedbirlerin sonucunda 2016 ve 2017 yıllarında bütçe fazlası verilmişti. 2018 yılında ise özelleştirilen Kooperatif Merkez Bankası ile Hellenic Bank anlaşması çerçevesinde ödenmesi gereken 1.725 milyon avronun bütçeden karşılanmasının etkisiyle bütçe açığının GSYİH oranı %3,7 olmuştur. (Bu aktarma olmasaydı verilecek bütçe fazlasının GSYİH oranı %4,5 olacaktı). 2019 yılında bütçe 323,6 milyon euro artıya geçerek, GSYİH'nın %1,5'i kadar fazla verilmiştir. 2020 yılında ise pandemi nedeniyle 1.193,2 milyon avro ile GSYİH'nın %-5,7'si kadar bütçe açığı verilmiştir.

2021 yılı dördüncü çeyrek sonunda GKRY'de 409,3 milyon avro tutarındaki bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-1,8 olmuştur. 2021 yılında harcamalar 2020 yılına kıyasla %5,8 oranında artarak 523 milyon avro olmuştur. Sosyal yardımlar 283 milyon avro (%11,8 oranında) artarak 2.692 milyon avroya ulaşmıştır. Bütçe gelirlerinde ise 2021 yılında bir önceki yıla göre toplamda 1.515 milyon avro (%19,7 oranında) artış gerçekleşerek 9.186,4 milyon avro olmuştur. KDV gelirleri 2020 yılına kıyasla %21,6 oranında artış göstermiştir.

Tablo 12: GKRY 2020 ve 2021 Yılı Bütçe Gelir ve Giderleri

	2020 (Milyon €)	2021 (Milyon €)	Değişim (%)
Gelirler	7.671,7	9.186,4	19,7
Giderler	9.014,6	9.537,3	5,8
Denge	-1.212,9	-409,3	66,3

Kaynak: CYSTAT

20

3.6. Bankacılık

2020 yılı sonunda bankacılık aktif büyüklüğü %24,2 artışla 50 milyar 601 milyon TL'ye yükselmiştir. 2021 yılı sonunda bir önceki yıla göre, aktif büyüklük %57,4 artarak 79 milyar 643 milyon TL olmuştur. Toplam brüt krediler son çeyrekte %30,7 ve son bir yılda ise %46,1 artarak 42 milyar 6 milyon TL olmuştur. Mevduatlar ise son çeyrekte %35,6 ve son bir yılda %58,4 artarak 66 milyar 179 milyon TL'ye ulaşmıştır. Görüleceği üzere son bir yılda mevduatlar diğer bir deyişle tasarruflar, kredilerden diğer bir deyişle yatırımlardan ve hane halkı harcamalarından daha fazla artmıştır. Bu durum ekonominin yavaşladığını göstermektedir. Bankaların özkaynakları son bir yılda %35,2 artarak 6 milyar 41 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 13: Bankacılık Aktif/Pasif Bilançosu (Mil. TL)

	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık
	2020	2021	2021	2021	2021
Nakit ve Nakit Benzeri	14.761	15.794	16.290	17.308	24.213
MDC	3.564	3.960	4.385	4.631	6.839
Toplam Brüt Krediler	28.758	28.435	29.919	32.152	42.006
Aktif/Pasif Toplamı	50.601	54.052	56.892	59.400	79.643
Mevduat	41.787	44.775	46.859	48.805	66.179
Bankalara Borçlar	2.531	2.787	2.895	2.786	4.254
Özkaynaklar	4.467	4.729	5.108	5.511	6.041

Kaynak: KKTOMB

Tablo 14: Aktif/Pasif Bilançosu (Değişim, %)

	Son Çeyrek Artış	1 Yıl Artış
Nakit ve Nakit Benzeri	39,9	64,0
MDC	47,7	91,9
Toplam Brüt Krediler	30,7	46,1
Aktif/Pasif Toplamı	34,1	57,4
Mevduat	35,6	58,4
Bankalara Borçlar	52,7	68,1
Özkaynaklar	9,6	35,2

Kaynak: KKTOMB

Krediler içerisinde en büyük pay %75,3 ile İşletme Kredileridir. İşletme Kredileri son çeyrekte %41,4 ve son bir yılda %61,3 artarak 30 milyar 434 milyon TL'ye yükselmiştir. Toplam Kredilerin %18,5 oranındaki Tüketici Kredileri, son bir yılda %18,1 ve son çeyrekte %12,3 artarak 7 milyar 472 milyon TL olmuştur. Kredi Kartlarındaki artış ise son çeyrekte %10,6 ve son bir yılda %43 olmuştur. Toplam kredi büyüklüğü ise 2021 yılı Aralık ayı sonunda 40 milyar 421 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 15: Toplam Krediler (Milyon TL)

	Aralık 2020	Mart 2021	Haziran 2021	Eylül 2021	Aralık 2021
İşletme Kredileri	18.869	19.930	20.909	21.526	30.434
Tüketici Kredileri	6.329	6.512	6.757	6.651	7.472
Kredi Kartları	703	687	838	909	1.005
Diğer Krediler	1.304	1.306	1.415	1.527	1.510
Toplam Krediler	27.202	28.435	29.919	30.612	40.421

Kaynak: KKTCCMB

Tablo 16: Toplam Krediler (Değişim %)

	Son Çeyrek Artış	1 Yıl Artış
İşletme Kredileri	41,4	61,3
Tüketici Kredileri	12,3	18,1
Kredi Kartları	10,6	43,0
Diğer Krediler	-1,1	15,8
Toplam Krediler	32,0	48,6

Kaynak: KKTCCMB

Toplam Mevduatların %71,6'sını oluşturan Tasarruf Mevduatları son çeyrekte %35,8 ve son bir yılda %61 artarak 47 milyar 406 milyon TL'ye yükselmiştir. Ticari Mevduatlar ise son bir yılda %58,5 oranında artarak 13 milyar 675 milyon TL'ye yükselmiştir. Resmi Mevduatlar son çeyrekte %34,6 ve son bir yılda %19,2 artarak 3 milyar 797 milyon TL olmuştur.

Mevduattaki artışın bir kısmının dövizde görülen artıştan kaynaklandığı düşünülmektedir. Döviz mevduatlarının toplam mevduat içindeki payı 2021 yılı sonu itibarıyla %76,9'a yükselmiştir.

Tablo 17: Toplam Mevduatlar (Milyon TL)

	Aralık 2020	Mart 2021	Haziran 2021	Eylül 2021	Aralık 2021
Tasarruf	29.453	32.056	33.981	34.920	47.406
Ticari	8.630	8.752	9.092	10.052	13.675
Resmi	3.185	3.163	2.918	2.821	3.797
Diğer	519	804	869	1.012	1.301
Toplam Mevduat	41.788	44.775	46.859	48.805	66.179

Kaynak: KKTCCMB

Tablo 18: Toplam Mevduatlar (Değişim %)

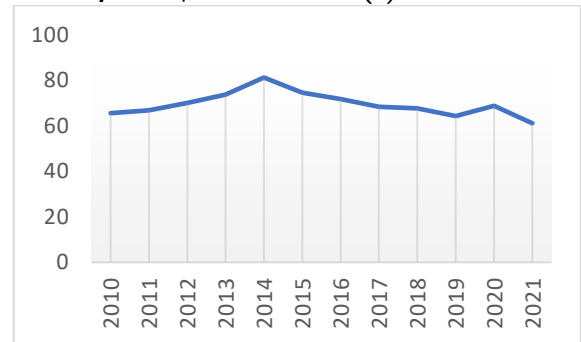
	Son Çeyrek Artış	1 Yıl Artış
Tasarruf	35,8	61,0
Ticari	36,0	58,5
Resmi	34,6	19,2
Diğer	28,6	150,7
Toplam Mevduat	35,6	58,4

Kaynak: KKTCCMB

KKTC ekonomisinin temel problemlerinden biri de yüksek tasarruf oranına rağmen yatırımların milli gelir içerisindeki payının %15 civarında seyretmesidir. Bu durum kredi mevduat oranlarına bakılarak da anlaşılabilir.

2010 yılında %65,5 olan kredi mevduat oranı 2014 yılında %81,2'e kadar yükselmiştir. Bu tarihten itibaren bu oran azalmaya başlamış ve 2020 yılında %68,8 olmuştur. 2021 yılının üçüncü çeyreğinde bu oran %62,7 iken, son çeyrekte %61,1'e düşerek son 11 yılın en düşük oranı olmuştur.

Sonuç olarak, pandeminin etkisiyle KKTC'de ekonomik aktivitelerin aksaması bankacılık sektörüne de yansımış, tasarruflar artarken kredilerde beklenen artışlar gerçekleşmemiş ve kredi mevduat oranı 2010-2021 yılları arasındaki en düşük orana düşmüştür.

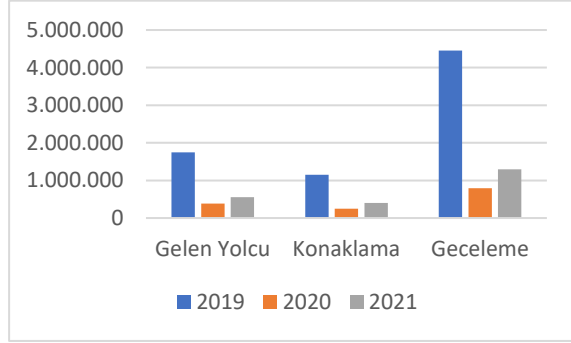
Grafik 17: Kredi/Mevduat Oranı (%)

Kaynak: KKTCCMB

3.7. Turizm

Pandemi tüm dünyada olduğu gibi KKTC turizmini de oldukça olumsuz etkilemiştir. 2020 yılında bir önceki yıla göre gelen yolcu (KKTC uyruklular hariç) sayısı %77,8 azalarak 388.837 olarak gerçekleşmişti. Konaklama ve geceleme sayısı ise sırasıyla %78,7 ve %82,2 azalarak yine sırasıyla 244.614 ve 791.959'a düşmüştü.

Grafik 18: KKTC Gelen Yolcu, Konaklama ve Geceleme (2019, 2020 ve 2021)

Kaynak: KKTC Turizm Planlama Dairesi

2021 yılında dünyada ve ülkemizde normalleşmenin başlamasıyla birlikte turizm sektörü de canlanmaya başlamıştır. 2021 yılı gelen yolcu sayısı, 2020 yılına göre %42 oranında artarak 388.837'den 552.317'e yükselmiştir.

Aynı şekilde Türkiye turizm sektöründe de canlanma yaşandığı görülmektedir. 2021 yılı sonunda Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı bir önceki yıla göre %85,5 oranında artarak 29 milyon 357 bin kişiye yükselmiştir. 2021 yılı son çeyrekte ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre gelen yabancı ziyaretçi sayısı %97,5 artarak 9 milyon 50 bin kişi olmuştur.

Türkiye'nin 2019 yılında 34,5 milyar dolar olan turizm gelirleri 2020 yılında %65 azalarak 12,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise Türkiye'nin turizm gelirleri 24,5 milyar dolara yükselmiştir. Özellikle Ekim, Kasım ve Aralık aylarından oluşan dördüncü çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre turizm gelirleri %95 artarak 7,631 milyar dolar olmuştur.

GKRY'de de durum farklı değildir. Pandeminin etkisiyle 2020 yılında GKRY'ne gelen turist sayısı bir önceki yıla göre %84,1 azalmıştır. Bir önceki yıl 3 milyon 976 turist gelmişken, 2020'de bu sayı 631 bin kişi olmuştur. 2021 yılında normalleşmenin başlamasıyla, GKRY'ne gelen turist sayısı bir önceki yıla göre %206,7 oranında büyük bir artış yaşanmıştır. 2021 yılında GKRY'ne gelen turist sayısı yaklaşık 2 milyonu bulmuştur. 2021 yılında gelen turist sayısındaki büyük artışa rağmen, turist sayısı 2019 yılına göre %51,3 daha azdır.

2020 yılında, turizm gelirleri 392 milyon avro olan GKRY'nde, 2021 yılı sonunda bu rakam %286,1 artış ile 1,513 milyon avroya yükselmiştir.

4. REEL SEKTÖR DESTEKLERİ

2021 yılı ikinci çeyrek sonu itibarıyla başlayan normalleşme süreçleri nedeniyle, ülkelerin reel sektör desteklerini yavaş yavaş kaldırdığı gözlemlenmiştir.

Türkiye’de son olarak pandemi nedeniyle uygulanmaya devam eden kısmi çalışma ödeneği uygulaması Haziran 2021 itibarıyla son bulmuştur.

Kredi Garanti Fonu, Türkiye’de KOBİ ve KOBİ dışı tüm işletmelerin yararlanabileceği kredi destek paketi hazırlamıştır. Yatırım Destek Paketi’nde öncelikli olarak imalat sanayisinde faaliyette bulunan işletmeler ile ihracatçı işletmeler başta olmak üzere yatırım yapmayı planlayan KOBİ ve KOBİ dışı işletmelerin yatırım ve yatırıma bağlı işletme harcamalarının finanse edilmesi amaçlanmaktadır. İşletmelerin cirolarına ve üretim alanlarına göre, 100 milyon TL’ye varan yatırım kredisi ve yatırım kredisinin %25’ine kadar işletme kredisi kullanılabilir. Yatırım Kredileri için 24 aya kadar ödemesiz dönem ile birlikte toplam 120 aya kadar vade seçeneği sunulabilecektir. İşletme Kredileri için 6 aya kadar ödemesiz dönem ile birlikte toplam 36 aya kadar vade seçeneği sunulabilecektir. Başvurular 31 Aralık 2023’e kadar devam edecektir.

İhracat Destek Paketi ile ise ihracatçı veya döviz kazandırıcı sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ’ler ile mevcutta ihracatçı olmayan ancak ihracat potansiyeli taşıyan KOBİ’lere destek sağlanarak ihracat hacimlerinin artırılması ve ihracatçı firma sayısının artırılması hedeflenmektedir. İşletmelerin cirolarına göre, 25 milyon TL’ye kadar kredi kullanılabilir ve 6 aya kadar ödemesiz dönem ile birlikte toplam 24 aya kadar vade seçeneği sunulabilecektir. İhracat Destek Paketi programına başvurular 31 Aralık 2022’e kadar devam edecektir.

KOBİ ve KOBİ dışı firmaların ticari hayatlarının devamlılığının sağlanması, tedarik zincirinin güçlendirilmesi ve işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla İşletme Harcamaları Destek Paketi oluşturulmuştur. Paket ile işletmelere, ihtiyaç duydukları finansmana KGF teminatıyla erişim imkanı sağlanacaktır. İşletmelerin cirolarına göre, 20 milyon TL’ye kadar kredi kullanılabilir ve 6 aya kadar ödemesiz dönem ile birlikte toplam 30 aya kadar vade seçeneği sunulabilecektir. Bu destek programı 31 Aralık 2023’e kadar devam edecektir.

KKTC’de uygulanan Sigorta Prim destekleri 2022 yılı Ağustos ayına kadar aşağıdaki şekilde uygulanmaya devam edecektir.

- İşveren hisse miktarının %65’i

2021 yılı üçüncü çeyrek itibarıyla artan emtia ve navlun fiyatları, reel sektörü olumsuz etkilemekte ve geleceğe yönelik beklentilerin de olumsuz yönde olmasına neden olmaktadır. Oluşan bu olumsuz tablo karşısında, istihdamın korunması ve işsizliğin önlenmesi amacıyla Sigorta Prim desteklerinin devam etmesi önem arz etmektedir.

Kredi Garanti Fonu (KGF) kapsamında, küçük esnaf ve zanaatkarlara yönelik 150 milyon TL’lik kredi portföyü hazırlanmıştır. İlk 6 ayı ödemesiz, toplam 36 ay vade imkanı ile yıllık %13 sabit faiz oranı ve 100 bin TL’ye kadar kullanılacak kredi paketinden en az 1.500 borçlunun faydalanması beklenmektedir. Paket kapsamında, pul parası ve bunun gibi masraflar alınmayacaktır. Başvurular 31 Mart 2022 tarihine kadar yapılabilecektir.

29 Kasım 2021 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan Yasa Gücünde Kararname’ye göre, donuk alacaklar hariç olmak üzere 25 Kasım 2021 ile 31 Mart 2022 tarihleri

arasında yapılandırılan krediler için vadesinde 72 ay sınırı uygulanmayacaktır. Yani vadeler kadar uzatılabilecektir.

23 Aralık 2021 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan tüzük ile katkılı ve katkısız un (buğday unu hariç) ve nişasta, katı veya sıvı, bitkisel veya hayvansal yağlar ile, sirke, limon suyu, nar ekşisi, bisküvi ve gofretlerde KDV oranı %5’ten sıfıra indirilmiştir.

Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve İnovatif Girişimcilik projesi tarafından yürütülen İşini Kur programı pazar araştırması, fiyatlandırma, satış, nakit akışı, hesaplar, inovasyon ve iş fikri oluşturma dahil olmak üzere işletme yönetiminin kilit yönleri aracılığıyla yeni işletme sahiplerinin bireysel iş planlarını oluşturmalarına yardımcı olarak yeni başlayan işletmeler için iş danışmanlığı ve rehberlik sağlamaktadır. İşini Kur programı, kurumsal farkındalığı teşvik etmeyi amaçlayan ve yeni girişimcileri kendi işlerini kurma yolunda adım atmaya yönlendiren, ücretsiz bir iş destek programıdır. Programın 2023 yılı sonuna kadar devam etmesi planlanmaktadır.

GKRY’de ise pandemi ile mücadele kapsamında 2020 yılında üç aşamalı bir yaklaşım uygulanmıştı. Aşamalar arasındaki geçişlerin epidemiyolojik veriler ışığında karara bağlanacağı tespit edilerek tam kapanma tedbirleri ile pandeminin etkisini azaltmak üzere ekonomik destek programı devreye sokulmuştu. İkinci aşamada ekonomik faaliyetlerin tedrici yeniden açılması ve üçüncü aşamada ise ekonomiyi yeniden başlatma stratejisinin devreye sokulması öngörülmüştü.

GKRY, ekonominin yeniden canlanması için yeni uygulamaları hayata geçirmektedir. Enerji, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Covid-19 pandemisinin getirdiği özel durumlar nedeniyle hem yurtiçinde hem de yurtdışında gerçekleştirilecek olan fuarlara katılım için işletmelere hibe verilmesine karar vermiştir. Başvurular 9 Mart -15 Nisan 2022 tarihlerinde yapılacaktır.

Özellikle, Rusya-Ukrayna savaşı sonrası petrol fiyatlarının daha da yükselmesinin beklendiğinden dolayı tüketicileri ve ekonomiyi koruyabilmek adına, GKRY’de Bakanlar Kurulu akaryakıt üzerindeki tüketim vergisini benzin ve motorinde litre başına yedi sent düşürme kararı almıştır.

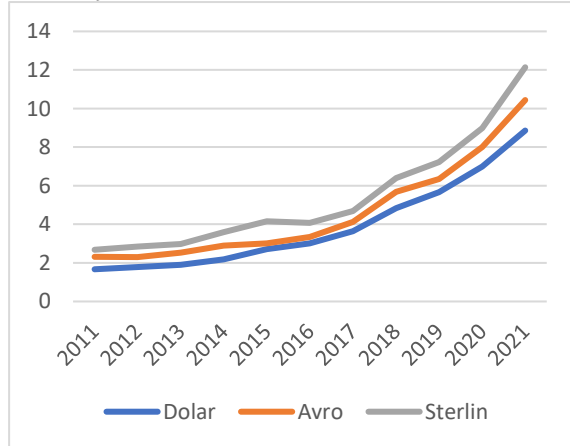
5. PİYASALARDAKİ GELİŞMELER

Bu bölümde piyasa faaliyetlerini doğrudan ilgilendiren döviz, petrol fiyatları ve faizlerle ilgili gelişmelere yer verilmektedir.

5.1. Döviz

2010 ve 2014 yılları arasında yatay seyreden döviz kurları, 2015 yılından itibaren artışa geçmiştir. 2018 yılında ise Türk Lirası bütün para birimleri karşısında değer kaybetmiştir. Değer kayıpları ortalama döviz kurları baz alındığında bir önceki yıla göre dolar karşısında %31,9, avro karşısında %37,6 ve sterlin karşısında %36 olmuştur. 2019 yılında ise bir önceki yıla göre değer kayıpları devam etmiştir. 2018 yılına göre değer kaybı dolarda %17,8, avroda %12,1 ve sterlinde %13,3 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 19: 2011-2021 Ortalama Döviz Kurları

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı

2020 yılında ilkbahar aylarında ve Ağustos-Kasım aylarında tekrar bir kur atağı yaşanmıştır. Kasım ayında ekonomi yönetiminde yaşanan değişim ve faiz artışıyla birlikte Aralık ayında dövizde bir miktar gerileme yaşanmıştır. Ancak, 20 Mart 2021 tarihinde atanan Merkez Bankası Başkanının Kasım ayında görevden alınması üzerine dövizde tekrar hareketlenme yaşanmıştır. 2021 yılı

sonu ortalama döviz kuru ile 2020 yılı aynı dönem verileri karşılaştırıldığında Dolarda %26,6, Avroda %30,3 ve Sterlinde %35,2 oranında artış görülmüştür. Bu artış trendi devam etmektedir.

5.2. Petrol Fiyatları

2016 yılında 40,3 dolara kadar düşen Brent petrol fiyatı 2018 yılında 75 dolara kadar yükselmiştir. 2019 yılı sonunda 61,6 dolar olan petrol fiyatları Mart ve Mayıs ayları arasında pandemi nedeniyle petrol talebindeki azalma ve stok kapasitelerinin dolması üzerine 31 dolara kadar gerilemiştir. 2020 yılı Aralık ayının sonunda ise Brent petrol fiyatı 51,8 dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında beklenildiği gibi artışa geçen petrol fiyatları yıl sonu itibarıyla bir önceki yıla göre %35,6 artarak 94,75 ABD doları seviyesine ulaşmıştır. Bu artışın etkisiyle akaryakıt fiyatlarına zam yapılmıştır. 2021 yılı sonunda bir önceki yıla göre kurşunsuz 98 benzin fiyatı %102,2 kurşunsuz 95 benzin fiyatı %101,6 ve Euro dizel fiyatı ise %111,1 artmıştır.

5.3. Faizler

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 25 Kasım 2016'da belirlediği %8 faiz oranını, 2018 yılı Haziran ayına kadar değiştirmemiştir. Ancak, 2018 yılında yaşanan kur şokuna Merkez Bankası önce 850 baz puanlık artış, daha sonra 125 baz puanlık artış ve Eylül ayında 625 baz puanlık artış yani toplamda 1600 (%16) baz puanlık artışla cevap vermiştir. Temmuz 2019'a kadar %24 olarak değiştirilmeyen faiz oranı, bu tarihten Mayıs 2020 tarihine kadar toplam 9 defa indirim yapılarak %8,25'e kadar düşürülmüştür.

Mart ayında başlayan pandemiyle birlikte dövizdeki hareketliliğin etkisi Mayıs ayında 200 baz puanlık artışla faiz oranlarının %10,25'e yükseltilmesine yol açmış, ancak bu artış dövizin hızını kesmemiştir. Kasım ayında dövizin tarihi rekor kırması üzerine, Merkez Bankası başkanı görevden alınmıştır. Merkez Bankası Başkanı değişimiyle birlikte Kasım ayında 475, Aralık ayında ise 200 baz faiz artışı yapılarak, faizler %17'ye yükseltilmiştir. Bu artışlar döviz düşürmüştür. Mart ayında enflasyonla ilgili beklentilerin yükselmesi ve emtia fiyatları ile gıda fiyatlarının yükselmesi Merkez Bankasını tekrar faizleri artırmaya itmiştir. Ancak piyasa beklentisinin 100 baz artış olmasına rağmen artış 200 baz olarak gerçekleşmiştir.

2021 yılında ilk faiz indirimini 23 Eylül'de gerçekleştirilerek, politika faizi 100 baz puan indirimle %18'e çekilmiştir. Ardından 21 Ekim'de 200 baz puan indirilen politika faizi, 18 Kasım'da bir kez daha 100 baz puan düşürülmüştür. Son olarak, 16 Aralık tarihinde 100 baz puan daha indirilen politika faizi, böylelikle son 4 ayda 5 puan düşürülerek %14'e çekilmiş oldu.

Türkiye ile benzer şekilde faaliyetlerde bulunan KKTC Merkez Bankası'nın almış olduğu kararlar sonucunda, 2021 yılı sonunda yıllık mevduat faiz oranları ve yasal karşılıklara uygulanan faiz oranları aşağıdaki tablolarda sunulan şekilde olmuştur.

Tablo 19: KKTC Merkez Bankası Yıllık Mevduat Faiz Oranları (%)

	25 Aralık	19 Şubat	2 Nisan	28 Ekim
TL	13.75	13.75	15.25	12.75
Dolar	0.6	0.4	0.4	0.4
Avro	0.25	0.15	0.15	0.15
Sterlin	0	0.2	0.2	0.2

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

Tablo 20: KKTC Merkez Bankası Yasal Karşılıklara Uygulanan Faiz Oranları (%)

	25 Aralık	19 Şubat	2 Nisan	28 Ekim
TL	8	8	9	6
Dolar	0.25	0.2	0.2	0.2
Avro	0.1	0.05	0.05	0.05
Sterlin	0.15	0.1	0.1	0.1

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

6. YAPISAL REFORM GÜNDEMLERİ

Bu bölümde KKTC, Türkiye ve GKRY’de kısa ve orta vadede öngörülen makroekonomik hedeflere ve eğer varsa yapısal reform gündemlerindeki dikkat çekici düzenlemelere yer verilmektedir.

KKTC, Türkiye Cumhuriyeti ile 2021 yılında tamamlanması öngörülen ve 12 maddelik bir eylem planı ihtiva eden 2021 yılı T.C. Hükümeti ile KKTC Hükümeti Arasında İktisadi ve Mali İşbirliği Anlaşması’nı 3 Mart 2021 tarihinde imzalamıştır.

Söz konusu anlaşma Türkiye Cumhuriyeti’nin 2021 yılı içerisinde KKTC’ye 2.250 milyon TL’ye kadar hibe yardımıyla bulunmasını, 1.000 milyon TL’ye kadar da kredi yardımıyla bulunmasını öngörürken, KKTC tarafının taahhütleri 2021 yılı Eylem Planını hayata geçirmek ve 2022 yılını kapsayacak ekonomik program teklifini en geç Ekim 2021 tarihine kadar hazırlamak şeklinde belirtilmiştir.

KKTC, Türkiye ile 2021 yılı İktisadi ve Mali İş Birliği Anlaşması Birinci Gözden Geçirme Toplantısı’nı 11 Haziran 2021 tarihinde yaptı. Toplantıda, Anlaşma kapsamındaki projeler ve 2021 yılı Eylem Planı’nda yer alan eylemlerdeki ilerlemeler ile KKTC ekonomisinin gidişatı değerlendirilmiştir.

Türkiye ile KKTC arasında imzalanan 2021 yılı İktisadi ve Mali İş Birliği Anlaşması kapsamında, Türkiye’den 2021 yılı sonuna kadar altyapı ve reel sektör faaliyetleri için 1 milyar 454,6 milyon TL, savunma ödemeleri için 677 milyon TL, bütçe finansman desteği için 350 milyon TL ve kamu sektörü diğer ödemeler için ise 141,5 milyon TL kaynak aktarılmıştır.

2021 yılı dördüncü çeyrekte Türkiye’de Yeni Ekonomi Programı (YEP) 2021-2023 uygulamasına devam edilmiştir. Ayrıca, ekonominin 3 yıllık yol haritası niteliğini taşıyan Orta Vadeli Program (OVP) 5 Eylül 2021 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. OVP ile 2022-2024 dönemine ilişkin enflasyon, istihdam, büyüme, ihracat, cari açık gibi temel makro göstergeler belirlenmiş olmuştur.

GKRY ise 17 Mayıs 2021 tarihinde AB’nin kurtarma fonlarından yararlanmak üzere sunduğu plana Avrupa Komisyonu tarafından onay verilmesiyle birlikte kapsamlı bir yapısal reform sürecine girmiş oldu. GKRY kurtarma planını uygulamayı başarsa AB’den 1,2 milyar Euro temin edecektir. Söz konusu kaynağın 1 milyar Euro’luk kısmı hibe şeklinde sunulurken geriye kalan kısmı %0 faizli krediler kapsamında değerlendirilecektir.

GKRY planı, yeşil ve dijital geçişleri benimseyerek ortak Avrupa zorluklarını ele almak, ekonomik ve sosyal dayanıklılığı ve Tek Pazar’ın uyumunu güçlendirmek için Covid-19 krizine AB yanıtının bir parçasını oluşturuyor.

Avrupa Komisyonu, 9 Eylül 2021 tarihinde Kurtarma Fonları kapsamında GKRY’ne ön finansman olarak 157 milyon Avroluk ödeme yapıldığını duyurdu. Ön finansmanın GKRY’ne tahsis edilen fonların %13’üne eşdeğer olduğu kaydedilmiştir. Bu ön finansman, GKRY’nin toparlanma ve dayanıklılık planında ana hatlarıyla belirtilen önemli yatırım ve reform önlemlerinin uygulanmasının başlatılmasına yardımcı olacağı bilgisi paylaşılmıştır. Avrupa Komisyonu, diğer ödemelerin ise GKRY’nin ulusal planında belirtilen yatırımların ve

reformların uygulanmasına dayanarak yapılacağını belirtmiştir.

Kurtarma Planı kapsamında 1 milyar Avro hibe ve 200 milyon Avro kredi olmak üzere toplam 1,2 milyar Avro alacak olan GKRY, 2026 yılına kadar planda yer alan projeleri, reformları, politikaları ve stratejileri uygulaması gerekecektir.

28

Yukarıda belirtilen hedefler doğrultusunda çalışmaların sürdürüldüğüne dair GKRY hükümeti tarafından çeşitli defalar açıklama yapılmıştır.

7. KTTO POLİTİKA ÖNERİLERİ

Salgınla geçen yaklaşık iki yılın ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik yükün yanı sıra, Türk Lirasında yaşanan değer kayıpları ve Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle artan emtia fiyatları, tedarik sorunları, maliyet ve fiyat yükselişleri KKTC ekonomisindeki kırılganlıkları artırmakta ve yeni riskler oluşturmaktadır. Bu süreçte, ekonomik faaliyetleri planlamak ve hızlandırmak amacıyla KTTO tarafından gündeme getirilen bazı politika önerileri şu şekildedir:

1. Her zaman ama özellikle de böylesi zor dönemlerde güçlü bir reform programıyla yolumuza devam etmemiz gerekmektedir. Bu bağlamda, orta vadeli, dayanıklılık sağlayıcı ve toparlanmayı hızlandırıcı politikaların belirlenmesi önümüzdeki sürece ışık tutacak imkan sağlayacaktır. Odamız tarafından hazırlanan Orta Vadeli Program taslağı kapsayıcı ve güçlü bir ekonomik toparlanmanın sağlanması için somut faaliyet önerileri sunmaktadır. Bu çalışma temel alınarak orta vadeli bir program hazırlanıp yürürlüğe konulmalıdır.

2. 1 Mart 2022 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren yeni elektrik tarifeleri ekonominin ve işletmelerin kaldırabileceği yükün oldukça üzerindedir. Elektrik tarifeleriyle ilgili indirim miktarı, ticaret sektörünü de kapsayacak şekilde yüzdeler olarak belirlenerek yürürlüğe konulmalıdır.

3. İstihdamın korunması ve işsizliğin önlenmesine yönelik Şubat 2022'de sona eren Sosyal Sigorta Prim desteğinin Mart ayını da kapsayacak şekilde, 2022 yılı sonuna kadar çalışan sayısı ayırt etmeksizin en az %75 oranında uygulanması sağlanmalıdır.

4. 2021 yılından geçerli olmak üzere enflasyon muhasebesi uygulanmalıdır. Gerek enflasyon gerekse kur gelirlerinde artış nedeniyle oluşan farklar vergiden arındırılmadır.

5. Özel şirketlerde temettü olarak dağıtılan kârın vergilendirilmesi hem hissedarların vergi yükü ağırlaşmakta hem de işletmelerin finansal kaynakları azaltılmakta, sermaye yapılarının güçlendirilmesi olumsuz yönde etkilenmektedir. Kârın temettü olarak dağıtılması durumunda, temettü gelirinin vergilendirilmemesi sağlanmalıdır.

6. Amortismanla bağlı ekonomik kıymetlerin katma değer vergisinin bunların aktife girdiği veya kullanılmaya başlandığı vergilendirme döneminde bir defada indirim konusu yapılması sağlanmalıdır.

7. Gelir Vergisi Yasasında yapılacak bir değişiklikle; yatırım indirim oranının yatırımları teşvik edecek şekilde en az % 50'ye yükseltilmesi ve maliyet bedeli şartının kaldırılarak yatırım indirimi uygulamasında Kasım 2018 öncesindeki eski düzenlemeye dönüşmesi sağlanmalıdır.

8. Dış talebin artırılmasına yönelik olarak aşağıdaki uygulamalar gerçekleştirilmelidir.

- Ülkeye 1 milyon TL ve üzerinde kaynak getirerek yatırım yapacak yabancıların şirket kurma işlemlerinin ve talep etmeleri halinde beyaz kimlik işlemlerinin hızlandırılması
- Yabancıların konut edinme hakkının en az 5 apartman dairesi ve 2 villaya çıkarılacak şekilde düzenleme yapılması

- Güney Kıbrıs'tan geçişlerin kolaylaştırılmasına yönelik aşağıdaki kapsamda girişimler yapılması
 - o Ledra Palace kapısının sadece T izinli geçişlere açılması
 - o Lefkoşa'nın doğu tarafında, araçlı geçişler için alternatif bir sınır kapısının ve Çağlayan bölgesine erişimi sağlayacak bir yaya geçiş kapısının açılması
 - o Mevcut kapılardaki geçişlerin hızlandırılması
 - o Geçiş süreleri iki ülke vatandaşları için kolay geçiş kartı uygulamasına geçilmesi
- Askeri Emniyet Bölgesi sınırı 1'nci Askeri Yasak Bölge'nin vasfı dikkate alınarak değerlendirmeyi yapan güvenlik makamlarının görüşü doğrultusunda ve özellikle meskun mahallerde 300 metreye kadar uzaklığın daha makul seviyelere düşürülmesi

9. Kamu çalışma saatleri kamusal hizmetlerin yürütülmesini yavaşlatarak, özel sektörün kamudan aldığı hizmetin kalitesini ve etkinliğini düşürmekte, maliyetini artırmaktadır. Özel sektör odaklı bir ekonomi yaratılması için kamu çalışma saatleri özel sektörü yavaşlatan değil, hızlandırarak, en kaliteli hizmeti sunma ve verimliliği artırma temelinde aşağıdaki şekilde düzenlenmelidir.

Kış Çalışma Saati:

Pazartesi – Cuma

▪ 08:30-12:30

▪ 13:30-17:30

Yaz Çalışma Saati:

Pazartesi – Cuma

▪ 08:30-12:30

▪ 13:30-16:30 **VEYA** 14:00 – 17:00

10. Kamu hizmetlerinin hızla dijitalleştirilmesi ve bu yolla kamunun hizmet kapasitesi ve hızının artırılması amacıyla e- devlet ile ilgili çalışmaların (e-gümrük, e-sağlık gibi) öncelikli olarak hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

11. Sektörlere sağlanan teşvik, istisna ve muafiyetlerin gözden geçirilmesi ve bu uygulamaların belirli süreler için ve belirli hedefler doğrultusunda uygulanması gerekmektedir.

12. Uluslararası navlun fiyatlarındaki yükseliş, piyasadaki ürünlerin satış fiyatlarına olumsuz yönde maliyet artışı getirmektedir. Piyasanın ucuzlatılması hedefi doğrultusunda belli bir süreliğine gümrüklerde alınan bütün vergi ve harçlar FOB bedeli üzerinden hesaplanmalıdır.

13. Enerji yönetiminin daha verimli hale getirilmesi ve enerji politikalarının şeffaf ve doğru bir şekilde yürütülüp uygulanabilmesi için Enerji Üst Kurulu kurulmalıdır.

14. Faiz destekli kredi programları oluşturulmalıdır.

15. Haberleşme alt yapısının fiber optik kablo kullanılarak yenilenmesi gerekmektedir.

AÇIKLAMA

Bu bülten, Kıbrıs Türk Ticaret Odası (KTTO) tarafından, güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan elde edilen bilgi ve veriler kullanılarak hazırlanmıştır. KTTO, bu bilgilerin doğru, eksiksiz ve değişmez olduğunu garanti etmemektedir. Bu sebeple, okuyucuların, bu bülten-den elde edilen bilgilere dayanarak hareket etmeden önce, bilgilerin doğruluğunu teyit ettirmeleri önerilir ve bu bilgilere dayanılarak aldıkları kararlarda sorumluluk kendilerine aittir. Bilgilerin eksikliği ve yanlışlığından KTTO hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz. Ayrıca, KTTO'nun tüm çalışanları ve danışmanlarının, herhangi bir şekilde bilgiler dolayısıyla ortaya çıkabilecek doğrudan veya dolaylı zararlarla ilgili herhangi bir sorumluluğu yoktur. Bunlara ilaveten, KTTO, bültenlerin internet üzerinden e-posta yoluyla alınması durumunda virüs, hatalı gönderim veya diğer herhangi bir teknik sebepten dolayı alıcının donanımına veya yazılımına gelebilecek herhangi bir zarardan dolayı sorumlu tutulamaz.

Kıbrıs Türk Ticaret Odası

Adres: 90, Bedrettin Demirel Caddesi, Lefkoşa – KKTC

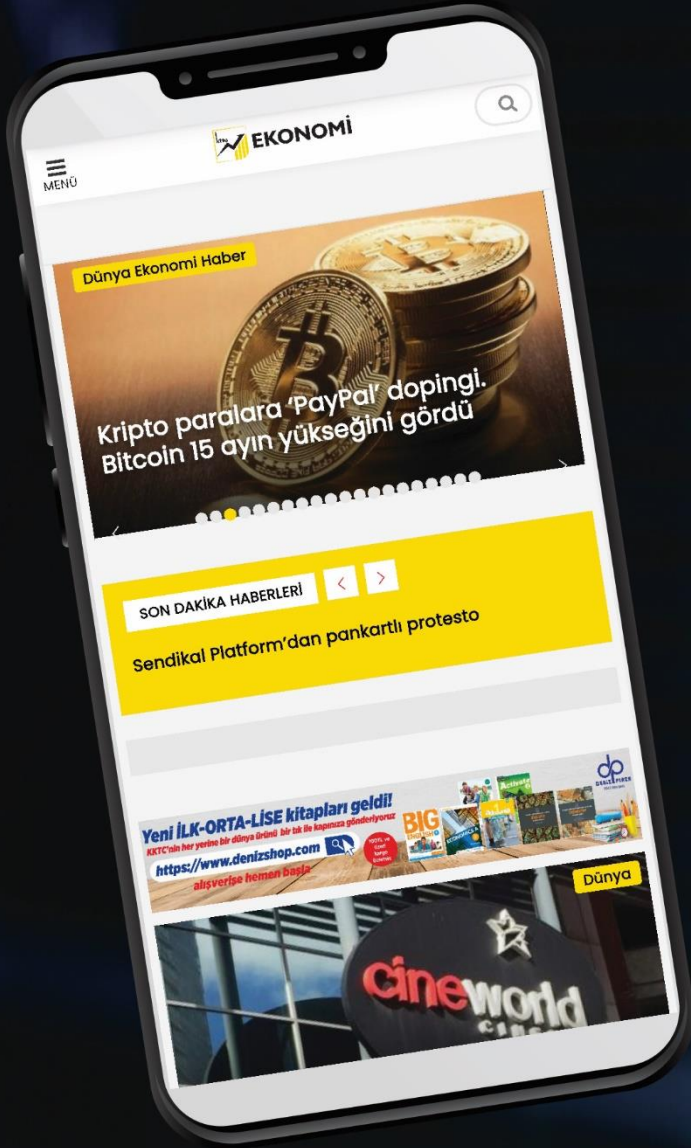
Tel.: 0392 228 37 60 Faks: 0392 228 30 89

E-Posta: ktto@ktto.net

EKONOMİ

YAYIN HAYATINA BAŞLADI

Ülkemizdeki ve dünyadaki ekonomi haberleri ve gelişmeleri, piyasalardaki son durum ve iş dünyasına dair tüm bilgileri takip edebileceğiniz ve aylık olarak yayımlanan **Ekonomi Gazetemizdeki** röportajlara da ulaşabileceğiniz **KTTO Ekonomi Gazetesi** haber portalı yayın hayatına başlamıştır.

Haber portalına telefon uygulamasından, Facebook ve internet sayfasından ulaşabilirsiniz.

www.kttoekonomigazetesi.com

[@kttoekonomigazetesi](https://www.facebook.com/kttoekonomigazetesi)

KKTC'DE EKONOMİNİN NABZINI TUTUYORUZ...